

KOSKE
KESKI-SUOMEN
SOSIAALIALAN
OSAAMISKESKUS

RAPORTEJA 16

**KESKI-SUOMEN LASTENSUOJE-
LUN KEHITTÄMISYKSIKÖN
TOINEN TAIVAL
2007-2008**

**PIA LAHTINEN, JAANA HAAPASALO,
TANJA KOUKKUNEN JA RIITTA SIEKKINEN**

Julkaisija

Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus

Raportteja 16

Käyntiosoite

Matarankatu 4, Jyväskylä

Postiosoite

PL 35 , 40014 Jyväskylän yliopisto

www.koskeverkko.fi

ISBN 978-952-5477-18-4

ISSN 1459-4757 (painettu)

ISSN 1459-479X (verkkojulkaisu)

Painopaikka

Kopi-Jyvä, Jyväskylä 2009

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Pia Lahtinen, Jaana Haapasalo, Tanja Koukkunen ja Riitta Siekkinen
Raportin nimi	Keski-Suomen lastensuojelun kehittämissyksikön toinen taival 2007-2008
Kustantaja	Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus
Painopaikka	Jyväskylä
Vuosi	2009
Sivumäärä	41 sivua + 10 sivua liitteitä
Sarjanro	Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen raportteja nro 16

Keski-Suomen lastensuojelun kehittämissyksikkö –hanke (KEHYS) (2007-2008) oli Sosiaali- ja terveysministeriön ja kuntien rahoittama hanke, jota hallinnoi Jyväskylän kaupunki. Hankkeessa toimivat projektipäällikkö, kaksi kehittäjäsosiaalityöntekijää, kehittäjäpsykologi ja osa-aikaisesti osastosihteerri. Lisäksi hanketyössä olivat mukana maakunnallisia sijaishuollon palveluita tuottavan Sijaishuoltoyksikön johtava sosiaalityöntekijä ja sosiaalityöntekijät, Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen kiertävä lastensuojelun erityissosiaalityöntekijä ja valtakunnallisen Alkuarviointi-hankkeen projektipäällikkö. Hanke perustui ensimmäisessä hankevaiheessa (2005-2007) tehdylle lastensuojelun kehittämissyksikkötyölle. Työntekijät sijoittuivat Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskukseen. Hankkeen kokonaiskustannukset olivat 460 577 €, josta 75 % oli Sosiaali- ja terveysministeriön osuutta ja 25 % kuntakohtaisia osuuksia.

Hankkeen toimijoina olivat kaikki Keski-Suomen kunnat (27), Kangasniemen kunta, Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, Ammatillisten perhekotien liitto ry, Perhehoitoliitto ry, Pesäpuu ry, Pelastakaa lapset ry, Keski-Suomen ensi ja turvakoti ry, Sininauhaliitto, SOS-lapsikylä/Vaajakosken nuorisokoti, Keski-Suomen sairaanhoitopiiri, Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Jyväskylän yliopisto ja Stakesin Jyväskylän alueyksikkö.

Keski-Suomen lastensuojelun kehittämissyksikön jatkohankkeen (2007-2008) tavoitteina oli

- 1) lastensuojelun avo-, sijais- ja jälkihuollon asiakastyön kytkeminen tiiviisti kehittämissyksikkötyöhön
- 2) lastensuojelun sisältöjen ja laadun kehittäminen ja arviointi uuden lastensuojelulain ja kansallisen lastensuojelun kehittämissuunnitelman suuntaviivojen mukaisesti

- 3) pysyvän maakunnallisen lastensuojelun kehittämissyksikön toiminnan vakiinnuttaminen koko Keski-Suomen alueelle osana kunta- ja palvelurakennemuutosta
- 4) kehittämissyksikkötyön kehittäminen osana käytäntölähtöistä koulutus- ja tutkimustoimintaa.

Hankeaikana vahvistettiin ensimmäisessä hankevaiheessa luotua maakunnallista lastensuojelun kehittämissyksikkökonseptia yhteistyössä paikallisten ja valtakunnallisten verkostojen kanssa. Hankkeen päättyessä Keski-Suomessa toimii lastensuojelun asiakastyöhön kytkeytyneet, käytäntöorientoitunut kehittämissyksikkö, jonka toimintaan maakunnan kunnat, oppilaitokset ja muut lastensuojelutoimijat ovat sitoutuneet. Kehittämissyksikön vakinaistamis päätöstä ei ole, mutta suunnitelmat kehittämissyksikkötyön keskeisten rakenteiden ja työmuotojen säilyttämiseksi on luotu.

Keskisuomalaisessa lastensuojelutyössä toteutuvat yhteisesti hyväksytyt, uuden lastensuojelulain mukaiset laatustandardit ja lapsilähtöinen toimintaorientaatio joiltakin osin, esimerkiksi lastensuojelutarpeen selvityksen, huostaanoton ja huostaanoton lakkaamisen osalta. Toisaalta lastensuojelun laatua lisääviin reunaehtoihin ja resursseihin ei pystytty riittävästi vaikuttamaan. Arviot siitä, toteutettiinko kehittämissyksikössä kuntien tarpeiden sekä kunta- ja palvelurakenteen uudistamisen näkökulmista tarkoituksenmukaista ja laadukasta lastensuojelun asiakastyö- ja kehittämistoimintaa, vaihtelivat hankkeen ulkoisen arvioinnin mukaan. Maakunnallisen lastensuojelun koulutus- ja tutkimustoimintamallin rakentaminen jatkuu yhä. Tutkimuksen, kehittämisen ja asiakastyön aidon dialogin synnyttäminen osoittautui vaativaksi tavoitteeksi. Kehittämissyksikön valtakunnallisesti tunnustettu asema kehittämissyksikköverkostossa ja lastensuojelun kehittämistyössä näytti toteutuvan.

Vaikka kehittämissyksikköä ei vakinaistettu, hankeaikana varmistettiin kehittämissyksikössä luotujen toimintamallien jatkuvuutta laatimalla sopimuksia keskeisten työmuotojen vastuutoimijoista ja vaikuttamalla maakunnallisen lastensuojelun kehittämisrakenteen säilymiseen hankekauden jälkeenkin. Lisäksi valmisteltiin Itä- ja Keski-Suomen lasten ja perheiden hyvinvointipalveluiden kehittämishanketta Kansallisen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisohjelmaan.

SISÄLLYS

1 HANKKEEN LÄHTÖKOHTIA	8
1.1 Hankkeen organisoituminen	8
1.2 Hankkeen tavoitteita	10
2 HANKKEEN TULOKSIA	11
2.1 Lastensuojelun avo-, sijais- ja jälkihuollon asiakastyön kytkeminen kehittämissyksikkötyöhön	12
2.1.1 Asiakastyö, työparityö ja konsultointi	12
2.1.2 Vertaisryhmät	13
2.1.3 Siiville-leiri	14
3.2 Lastensuojelun sisältöjen ja laadun kehittäminen ja arviointi	15
3.2.1 Lastensuojelulain toimeenpano	15
3.2.2 Lastensuojelutarpeen selvitys	16
3.2.3 Lastensuojelun avohuollon tukimuotojen kehittäminen	16
3.2.4 Huostaanottotyöskentelyn kehittäminen	17
3.2.5 Lastensuojelun sijaishuollon laatutyö	18
3.2.6 Jälkihuollon kehittäminen	21
3.2.7 Muuta kehittämistyötä	21
3.3 Asiakastyötä tukevat konsultaatiomuodot	22
3.3.1 Moniammatillinen asiantuntijatyöryhmä	22
3.3.2 Kehittäjäpsykologin konsultaatiot	23
3.3.3 Läheisneuvonpidon koollekutsujapankki	23
3.3.4 Muut konsultaatiomuodot	23
3.3 Maakunnallisen lastensuojelun kehittämissyksikön toiminnan vakiinnuttaminen	23
3.4 Kehittämissyksikkötyö osana käytäntölähtöistä koulutus- ja tutkimustoimintaa	25
4 KEHITTÄMISSYKSIKÖTYÖN ARVIOINTI	26
4.1 Hankkeen ulkoinen arviointi	27
4.1.1 Vahvuudet ulkoisessa arvioinnissa	27
4.1.2 Heikkoudet ulkoisessa arvioinnissa	28
4.1.3 Mahdollisuudet ulkoisessa arvioinnissa	29
4.1.4 Uhkat ulkoisessa arvioinnissa	30
4.2 Hankkeen työntekijöiden itsearviointi	31
4.2.1 Vahvuudet itsearvioinnissa	31

4.2.2 Heikkoudet itsearvioinnissa	32
4.2.3 Mahdollisuudet itsearvioinnissa	32
4.2.4 Uhkat itsearvioinnissa	33
4.3 Ohjausryhmän itsearviointi	33
4.4 Yhteenvetoa arviointien tuloksista	37
5 KOHTI KASTETTA	38
LÄHTEET	40
LIITTEET	42

1 HANKKEEN LÄHTÖKOHTIA

1.1 Hankkeen organisoituminen

Keski-Suomen lastensuojelun kehittämissyksikön jatkohanke rakentui ensimmäisessä hankevaiheessa (2005-2007) toteutetun kehittämistyön varaan. Hanke organisoitui hanketoimijoiden - kuntien, järjestöjen, oppilaitosten, Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen - sekä hanketyöntekijöiden, ohjausryhmän ja neuvottelukunnan muodostamana verkostoituneena rakenteena.

Hankkeen strategisesta ohjauksesta vastasi nimetty, säännöllisesti kokoon-tuva **ohjausryhmä**, johon valittiin jatkohankkeen alkaessa uudet edustajat. Ohjausryhmässä olivat mukana seutukuntien edustajat joko varsinaisina jäseninä tai varajäseninä (Jyväskylän seudulta kolme varsinaista edustajaa ja Joutsan, Jämsän, Keuruun, Saarijärven, Viitasaaren ja Äänekosken seudulta kustakin yksi edustaja) sekä Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen edustaja ja varaedustaja. Ohjausryhmää täydennettiin keväällä 2008 järjestö-edustajalla ja varaedustajalla, koska ohjausryhmästä toivottiin moniäänisempää. Ohjausryhmä kokoontui hankkeen aikana kuusi kertaa.

Edustuksellisen ohjausryhmän lisäksi kaikille mukanaoleville tahoille järjestettiin kaksi kertaa vuodessa **neuvottelukunnan** kokouksia, joissa käsiteltiin ajankohtaisia lastensuojeluun liittyviä kysymyksiä. Neuvottelukunnan kokous toteutettiin hankeaikana kaksi kertaa. Saadun palautteen mukaan neuvottelukunnan kokous ei ollut toimiva neuvottelukuntarakenteena. Tämän vuoksi neuvottelukunnan kokouksista siirryttiin muutaman keskeisen kehittämisteeman ympärille rakennettuun kaikille avoimeen maakunnalliseen lastensuojelun työkokouksena.

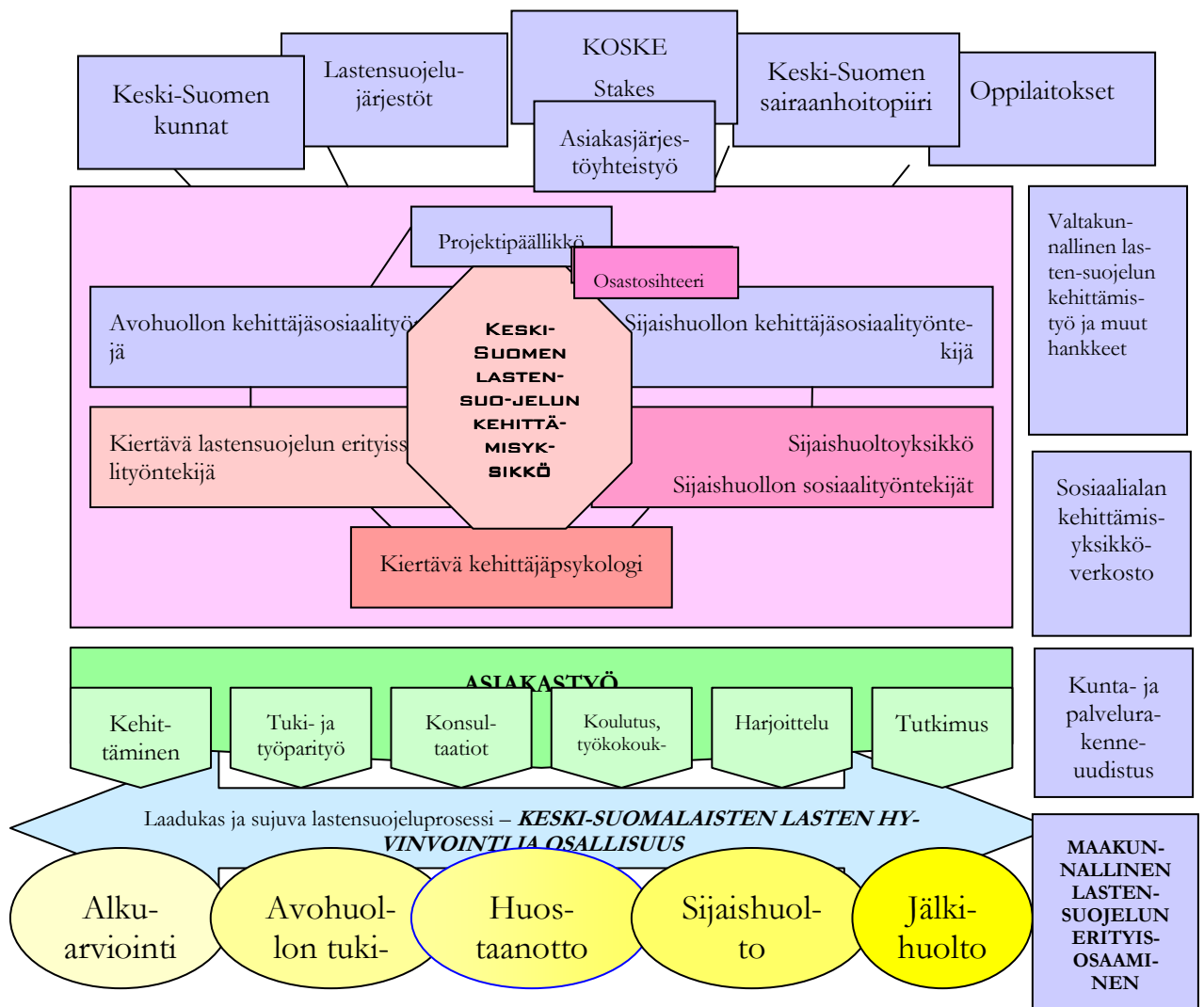
Hanketta hallinnoi Jyväskylän kaupunki. Hankkeen kokonaiskustannukset ovat 460 577 €, josta kuntien rahoitusosuus on 115 144 € (25 %) ja valti-onosuus 345 433 € (75 %).

Hankkeen yhteistyökumppaneina olivat kaikki maakunnan kunnat: Han-kasalmi, Joutsa (+ Leivonmäki 1.1.2008 alk.), Jyväskylä, Jyväskylän maalais-kunta, Jämsä, Jämsänkoski, Kannonkoski, Karstula, Keuruu, Kinnula, Kivi-järvi, Konnevesi, Korpilahti, Kuhmoinen, Kyyjärvi, Laukaa, Luhanka, Mul-

tia, Muurame, Petäjävesi, Pihtipudas, Pylkönmäki, Saarijärvi, Toivakka, Uurainen, Viitasaari, Äänekoski. Lisäksi mukana on Kangasniemen kunta. Kuntakohtainen rahoitusosuus on 0,42 € /asukas (1.1.2005 asukasluvun mukaan).

Hankkeessa olivat mukana myös Ammatillisten perhekotien liitto ry, Jyväskylän ammattikorkeakoulu/Sosiaalialan koulutusohjelma ja kehittämissyksikkö, Jyväskylän yliopisto/Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos/sosiaalityö, Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry, Keski-Suomen sairaanhoitopiiri, Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, Pelastakaa Lapset ry, Perhehoitoliitto ry, Pesäpuu ry, Sininauhaliitto ry./Jyväskylän Katulähetys ry, SOS-lapsikylä ry./Vaajakosken SOS-nuorisokoti ry. ja Stakesin Jyväskylän alueyksikkö. Näiden rahoitusosuus on 0 €. Yhteistyö toteutui käytännössä asiantuntijayhteistyönä.

Kehittämissyksikön työtä ovat ohjanneet kuntien tarpeet, sosiaalialan kehittämissyksikkökriteerit, jo päättyneen Kansallisen lastensuojelun kehittämissuojelun tulokset, lastensuojelulakiuudistuksen linjaukset sekä kunta- ja palvelurakennemuutostuksen suuntaviivat. Kehittämissyksikössä on pyritty toteuttamaan kuntien tarpeiden sekä kunta- ja palvelurakennemuutostuksen näkökulmista tarkoituksenmukaista ja laadukasta lastensuojelun asiakastyötä ja kehittämistoimintaa. Työ on rakentunut kehittämissyksikön työntekijöiden, maakunnallista sijaishuollon palveluja tarjoavan Jyväskylän kaupungin sijaishuoltoyksikön työntekijöiden ja kiertävän lastensuojelun erityissosiaalityöntekijän asiakastyöstä, asiantuntijapalveluista ja kehittämistyöstä (ks. kuvio 1.).

Kuvio 1. Keski-Suomen lastensuojelun kehittämissivikkön jatkohankkeen rakentumisen malli

Alkuvuotta 2008 leimasivat *asiakastyötä* tekevien Sijaishuoltoyksivikkön ja kiertävän lastensuojelun erityissosiaalityöntekijän toiminnan sekä *kehittämistyötä* tekevän kehittämissivikkön toiminnan yhdistäminen, uusien työntekijöiden asettuminen osaksi kehittämissivikkörakennetta ja työyhteisöä sekä erilaiset henkilöstövaihdokset.

1.2 Hankkeen tavoitteita

Keski-Suomen lastensuojelun kehittämissivikkön jatkohankkeen (2007-2008) tavoitteina olivat

- 1) lastensuojelun avo-, sijais- ja jälkihuollon asiakastyön kytkeminen tiiviisti kehittämissivikkötyöhön

- 2) lastensuojelun sisältöjen ja laadun kehittäminen ja arviointi uuden lastensuojelulain ja kansallisen lastensuojelun kehittämisohjelman suunta- viivojen mukaisesti
- 3) pysyvän maakunnallisen lastensuojelun kehittämissyksikön toiminnan vakiinnuttaminen koko Keski-Suomen alueelle osana kunta- ja palvelu- rakenneuudistusta
- 4) kehittämissyksikkötyön kehittäminen osana käytäntölähtöistä koulu- tus- ja tutkimustoimintaa.

Hankkeen tulostavoitteina olivat:

1. Keski-Suomessa toimii hankkeen päättyessä lastensuojelun asiakastyöhön kytkeytynyt, käytäntöorientoitunut kehittämissyksikkö, jonka toimintaan maakunnan kunnat, oppilaitokset ja muut lastensuojelutoimijat ovat sitou- tuneet.
2. Keski-suomalaisessa lastensuojelutyössä toteutuvat yhteisesti hyväksytyt, uuden lastensuojelulain mukaiset laatustandardit ja lapsilähtöinen toiminta- orientaatio
3. Lastensuojelun kehittämissyksikössä toteutetaan kuntien tarpeiden sekä kunta- ja palvelurakenteen uudistamisen näkökulmista tarkoituksenmukaista ja laadukasta lastensuojelun asiakastyö- ja kehittämistoimintaa.
4. Maakunnallinen lastensuojelun koulutus- ja tutkimustoimintamalli on ra- kennettu yhteistyössä koulutusyksiköiden kanssa. Harjoittelu- ja koulutus- mallit on kytketty kehittämissyksikön toimintaan.
5. Keski-Suomen lastensuojelun kehittämissyksikkö on tunnustettu kehittä- missyksikköverkoston jäsen, jonka osaamista hyödynnetään valtakunnallises- sa kehittämissyksikköverkoston ja lastensuojelun kehittämistyössä.

Luvussa kaksi kuvataan hankesuunnitelmassa asetettujen tavoitteiden toteu- tumista ja hankkeen tuloksia. Kuvaukset perustuvat hanketyöntekijöiden tuottamiin materiaaleihin ja Länsi-Suomen lääninhallitukselle laadittuihin hankeselvityksiin. Luvussa kolme arvioidaan hankkeen arviointien tulosten perusteella hanketavoitteiden saavuttamista.

2 HANKKEEN TULOKSIA

Hankkeen tuloksia kuvataan hankehakemuksen ja -suunnitelman mukaises- sa järjestyksessä. Aluksi kuvataan lastensuojelun asiakastyön ja kehittämis- työn kytkemistä, toiseksi lastensuojelun laadun ja sisältöjen kehittämistä, kolmanneksi pysyvän kehittämissyksikön vakiinnuttamista ja neljänneksi ke-

hittämistä osana käytäntölähtöistä koulutus- ja tutkimustoimintaa. Osa hankkeen tuloksista voidaan sijoittaa monen tavoitteen alle. Tuloksia on pyritty paikantamaan kuitenkin keskeisimmän tavoitteen yhteyteen.

2.1 Lastensuojelun avo-, sijais- ja jälkihuollon asiakastyön kytkeminen kehittämissyksikkötyöhön

Jatkohankkeen ensimmäisenä tavoitteena oli, että lastensuojelun avo-, sijais- ja jälkihuollon asiakastyötä kytetään tiiviisti kehittämissyksikkötyöhön ja kehittämistyötä toteutetaan ensimmäistä hankekautta tiiviimmin asiakastyön pinnassa. Keskeisimpiä lastensuojelun kehittämis- ja asiakastyötä kuvaavia työmuotoja olivat asiakastyö, työparityö, konsultaatiot, vertaisryhmät ja leirit.

2.1.1 Asiakastyö, työparityö ja konsultointi

Kehittämissyksikön, Sijaishuoltoyksikön, kiertävän lastensuojelun erityissosiaaliryöntekijän työn ja toimintojen yhdistyminen on ollut kaikkien kehittämissyksikön ryöntekijöiden kannalta haasteellista. Lyhyt hankeaika (14 kk), rekrytointien sekä asiakastyön ja kehittämistyön eritahtisuus, asiakastyön ja palvelutuotannon paine sekä kehittämistyön erityispiirteet olivat keskeisimpiä pulmakohtia. Toisaalta sijaishuollon asiakastyö tuli lähemmäksi kehittämistyötä ja yhteinen suunnittelu, kehittäminen ja työnjako sijaishuollon kysymyksissä mahdollistuivat.

Lastensuojelun avohuollon kehittäjäsosiaaliryöntekijää on voinut pyytää kuntien sosiaaliryöntekijöiden työpariksi lastensuojelutarpeen selvitysprosesseihin tilanteissa, joissa on ollut koulutuksen tai ohjauksen tarvetta. Avohuollon kehittäjäsosiaaliryöntekijä oli kevään 2008 aikana työparina seitsemän lapsen lastensuojelutarpeen selvitysprosessissa. Kuntien asiakastyö kytkettiin näin tiiviisti kehittämissyksikössä tehtävään asiakas-, konsultaatio- ja koulutustyöhön. Toisaalta työparityö vei runsaasti aikaa ja oli vaikeaa tasapainottaa muun työn kanssa, koska lastensuojeluprosessit kestivät pitkään. Jos työparityötä jatkettaisiin, se tulisi selkeästi aikatauluttaa ja nivoa tiettyyn avohuollon kehittämiskokonaisuuteen.

Kehittäjäpsykologin työhön kuuluneet konsultaatiot lastensuojelun ryöntekijöille ja yhteistyökumppaneille kiinnittivät myös asiakastyötä kehittämistyöhön. Psykologin konsultaatio koostui neuvotteluista ja kirjallisen aineiston tuottamisesta erityisesti lähisuhde- ja perheväkivaltaan sekä seksuaali-

seen hyväksikäyttöön liittyvissä kysymyksissä. Kehittäjäpsykologi otti vastaan asiakkaita kuntien työntekijöiden ohjaamana osana erityistason perheterapiakoulutusta. Asiakkaita ohjautui vastaanotolle lastensuojelun sosiaali- ja perhetyöntekijöiden ja kouluterveydenhuollon ohjaamina.

Kiertävän lastensuojelun erityissosiaalityöntekijän ja Sijaishuoltoyksikön työn kautta päästiin reaaliaikaisemmin arvioimaan uuden lastensuojelulain toteutumista kuntien käytännöissä. Kehittämisyksikköä hyödynnettiin yhä useammin uuden lastensuojelulain juridisena konsultaatiopaikkana.

Kehittämisyksikössä tulee jatkuvasti arvioida kehittämisen ja asiakastyön suhdetta sekä pyrkiä aktiivisesti arvioimaan sitä, miten asiakastyön kautta kehittämistyön tulokset voitaisiin tehokkaimmin juurruttaa osaksi asiakkaita lähellä olevaa työtä ja palveluita.

2.1.2 Vertaisryhmät

Asiakastyössä kokeiltiin uudenlaisia työmuotoja. Vertaisryhmät kuntia velvoittavana uutena avohuollon tukimuotona sopivat hyvin kehittämisyksikön työmuodoiksi ja/tai koordinoitaviksi. Vertaisryhmiä koskeva maakunnallinen kartoitus valmistui syksyllä 2007 ja sen perusteella arvioitiin ja suunnattiin alueen vertaisryhmätarpeita. (ks. Liukkonen 2007). Tammikuussa käynnistyi yhteistyössä Pesäpuu ry:n kanssa varhaisnuorten (tyttöjen) vertaisryhmä. Ryhmässä hyödynnettiin Pesäpuu ry:n vertaisryhmäohjaajakoulutuksen mallia ja siitä saatiin hyvää palautetta osallistujilta. Vertaisryhmästä ilmestyi artikkeli Pesäpuu ry:n lehdessä.

Keväällä 2008 toteutettiin sijoitettujen lasten Siiville-leirin seurantatapaaminen yhteistyössä Jyväskylän kaupungin lastensuojelun sijaishuollon tuen ja seurannan kanssa. Seurantatapaamiseen kutsuttiin tyttöjä, jotka olivat vuosia aikaisemmin Sijaishuoltoyksikön järjestämällä lasten leirillä. Seurantatapaamisen tarkoituksena oli koota leirillä olleita, nyt jo aikuistuneita sijaislapsia yhteen ja saada kokemuksia ja palautetta lastensuojelutoimien vaikuttavuudesta. Osallistujien palautteiden mukaan sijoitetuille lapsille tulisi tarjota mahdollisuutta työstää sijaishuoltoon liittyviä kokemuksia pitkin matkaa. Huostaanotto pitäisi tehdä mahdollisimman aikaisin, jos selvästi näkyy, etteivät vanhemmat kykene tarjoamaan lapselle turvallista kasvuympäristöä tuesta huolimatta. Työntekijät eivät osallistujien kokemusten mukaan ole tehneet suurempia virheitä; vastaajien mukaan heistä on sijoituksen aikana huolehdittu ja heidän mielipiteitään on kuunneltu. Läheinen suhde sosiaalityöntekijään on merkityksellistä. Toiveena on, että suhde sosiaalityöntekijään luotaisiin ennemminkin epävirallisimmista merkeissä, kuten ryhmissä,

leireillä, vapaa-muotoisissa tapaamisissa kuin virallisissa palaverissa kerran tai pari kertaa vuodessa. Jälkihuollon tulisi jatkua nykyistä pidempään, koska jälkihuollon päättyessä nuori ei ole vielä valmis ottamaan vastuuta omasta elämästään. Lisäksi monet asiat saattavat olla vielä käsittelemättä tai asioiden käsittely on kesken. (Liukkonen 2008.)

Jaetun vanhemmuuden mahdollisuudet -mallin mukaista vertaisryhmäohjaajakoulutusta ja huostaanotettujen lasten vanhempien vertaisryhmiä kuvataan luvussa 3.2.4.

2.1.3 Siiville-leiri

Kesäkuussa 2008 toteutettiin sijaisperheissä asuville keskisuomalaisille 6-14-vuotiaille lapsille Siiville-vertaisleiri, jonka teemana oli samanlaisuus – erilaisuus – erityisyys. Leirin tavoitteena oli tukea ja vahvistaa lasten itsetuntoa, tunteiden tunnistamista ja ilmaisemista sekä antaa mahdollisuus myönteisiin kokemuksiin ryhmässä ja tietoa sijoitettuna lapsena olemisesta. Leirille osallistui 22 lasta. Leirin vertaisryhmien vetäjinä toimivat Laukaan vapaa-aikatoimen ohjaajat, neljä Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijaa sekä kaksi Jyväskylän yliopiston sosiaalityön opiskelijaa ennalta suunnitellun ryhmätyöskentelyrunkon mukaisesti. Kehittämisyksikön työntekijät osallistuivat leirille vetämällä vertaisryhmäohjaajien työnohjaukselliset palautepalaverit. Sijaisperheiden vanhemmille tarjottiin mahdollisuutta osallistua leirille viimeisen vuorokauden aikana ja omaan vertaisryhmään. Neljä vanhempaa osallistui leirille sekä heille järjestettyyn työnohjaukselliseen vertaistapaamiseen.

Leiriltä kerätyn palautteen mukaan lapset olivat tunteneet olonsa turvallisiksi ryhmissä ja ryhmien koot (4-5 henkilöä) olivat olleet sopivat. Kaikki lapset pitivät ryhmien toiminnallisesta sisällöstä, mutta puhuminen itsestä ja omasta perheestä tuntui vanhemmista lapsista hankalalta, eikä keskustelua oikein syntynyt. Lapset toivoivatkin enemmän toimintaa ryhmien sisältöihin. Monet lapset tunsivat oppineensa ryhmien aikana mm. arvostamaan toisia ja sen, että sijoitettuja lapsia on paljon. Useimmat lapset lähtisivät uudestaan leirille. Vertaisryhmien ohjaajien mukaan vertaisryhmät antoivat leirille sisältöä. Ohjaajien yhteinen näkemys vertaisleirin ideasta kuitenkin osittain puuttui erilaisten pohjatietojen ja kasvatuksellisten näkemysten vuoksi. Leiripaikan ohjelma ei jättänyt aikaa vapaamuotoiselle lapsen kohtaamiselle tai yhteisille keskusteluhetkille.

Jatkossa tulee kiinnittää erityistä huomiota leirin suunnitteluun, ryhmäytymiseen ja työntekijöiden yhteisen ymmärryksen luomiseen. Sijoitettujen lasten vertaisryhmätoiminta on todettu toimivaksi ja vaikuttavaksi toimintamuodoksi. Sitä pyritään vakiinnuttamaan maakuntaan pysyväksi työmuodoksi. Sijaishuollossa olevien lasten, heidän sijaisvanhempiansa ja biologisten vanhempien yhteisten leirien ja vertaisryhmätoiminnan jatkuvuuden turvaaminen on paitsi kehittäjien, myös kuntien tärkeä tehtävä.

3.2 Lastensuojelun sisältöjen ja laadun kehittäminen ja arviointi

Hankkeen toisena tavoitteena oli lastensuojelun sisältöjen ja laadun kehittäminen ja arviointi uuden lastensuojelulain ja Kansallisen lastensuojelun kehittämisohjelman suuntaviivojen mukaisesti.

3.2.1 Lastensuojelulain toimeenpano

Lastensuojelulakikoulutukset ja tiedontuotanto

Kehittämisyksikkötyössä osallistuttiin monella tavoin uuden lastensuojelulain mukaiseen alueelliseen toimeenpanoon sekä kansalliseen toimeenpanon suunnitteluun, tiedontuotantoon ja arviointiin. Kehittämisyksikössä tunnistettiin lastensuojelun työntekijöiden ja yhteistyökumppanien tarve perehtyä uuteen lastensuojelulakiin. Hankeaikana järjestettiin lastensuojelulakikoulutuksia päivähoidon, opetustoimen, tulkkipalvelujen, koulutoimen, nuorisotoimen ja terveydenhuollon henkilöstölle ja opiskelijoille. Yksi koulutustilaisuuksista järjestettiin yhden kunnan koko henkilöstölle, muut koulutukset suunnattiin ammattialojen mukaisesti. Lastensuojelulaista kerrottiin myös lyhytaikaista sijaishoitoa tarjoaville perheille omassa koulutustilaisuudessa. Uudistunut lastensuojelulaki on vaatinut myös kirjallisten aineistojen päivittämistä muun muassa Sonette-yhteisöverkkoon.

Lastensuojelusuunnitelmatyön pilotointi

Lastensuojelulain (13.4.2007/417) 12 §:n mukaista lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmatyöskentelyä jatkettiin yhdessä Jyväskylän, Jyväskylän maalaiskunnan ja Korpilahden kanssa. Työskentelyyn osallistuivat kolmen kunnan edustajat sekä Kehyksen palkkaama projektityöntekijä. Ensimmäinen uuden lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaprosessi toi esiin tärkeitä, kehitettäviä elementtejä: työskentelyn suunnitelmallisuuden, osallistavan lapset ja nuoret mukaan ottavan suunnittelun sekä luottamushenkilöiden sitouttamisen merkityksen.

3.2.2 Lastensuojelutarpeen selvitys

Uuden lastensuojelulain (13.4.2007/417) 26 §:n mukaista lastensuojelutarpeen selvitysosaamista arvioitiin maakunnallisessa Alkuarvioinnin kehittäminen Keski-Suomessa –työryhmässä, jonka tehtävänä on ylläpitää ja edistää alkuarviointiosaamista koko maakunnan alueella. Valtakunnallinen Lastensuojelun alkuarviointi –hanke koulutti Keski-Suomeen kaksi kouluttajaparia, lisäksi alkuarviointi-hankkeen ja lastensuojelun kehittämishankkeen työntekijät toimivat yhtenä kouluttajaparina. Kouluttajaparit kouluttavat työntekijöitä lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiseen. Kehittämisyksikkö koordinoi Keski-Suomen kouluttajapareja, arvioi lastensuojelutarpeen selvitykseen liittyviä maakunnallisia koulutus- ja konsultaatiotarpeita sekä kouluttaa ja konsultoi kuntien ja muiden organisaatioiden työntekijöitä.

Keski-Suomen lastensuojelun kehittämysyksikkö ja Lastensuojelun alkuarviointi -hanke ovat järjestäneet yhteistyössä kolme nelipäiväistä Lastensuojelutarpeen selvitys -koulutusta Keski-Suomen kuntien työntekijöille. Kysyntä selvityskoulutuksille on ollut suurta ympäri maakunnan ja koulutukseen osallistuneet työntekijät ovat kokeneet saaneensa konkreettista hyötyä lastensuojelutyöhön. Selvityskoulutusten kautta kehittämistoiminta saatiin nivottua suoraan asiakastyöhön, tuomaan lain edellyttämää osaamista ja välineitä työntekijöiden arkeen. Neljäs koulutus suunnattiin Jyväskylän yliopiston sosiaalityön opiskelijoille. Se järjestettiin yhdessä Jyväskylän yliopiston kanssa. Lisäksi lastensuojelun avohuollon kehittäjäsosiaalityöntekijää on voinut pyytää kuntien sosiaalityöntekijöiden työpariksi lastensuojelutarpeen selvitysprosesseihin tilanteissa, joissa on ollut koulutuksen tai ohjauksen tarvetta, kuten luvussa 2.1.1 kuvattiin.

3.2.3 Lastensuojelun avohuollon tukimuotojen kehittäminen

Tukihenkilö- ja aikuisystävätoiminnan kehittäminen

Tukihenkilö- ja aikuisystävätoiminnan kehittäminen Saarijärven seutukunnalla päättyi 1.11.2007. Koulutus toteutettiin yhteistyössä Saarijärven kaupungin sekä Kannonkosken, Karstulan, Kivijärven, Kyyjärven ja Pylkönmäen kuntien, Kehyksen ja Välittävät sukupolvet –hankkeen toimijoiden kanssa. Koulutuksesta valmistui yhdeksän tukihenkilöä/aikuisystävää Saarijärven seutukunnan kuntien ehkäisevän työn ja lastensuojelun tueksi. Syksyllä 2008 suunniteltiin ja toteutettiin tukihenkilö- ja aikuisystäväkoulutukset Äänekoskella ja Keuruulla yhdessä Mannerheimin lastensuojeluliiton Keski-Suomen piiri ry:n ja Pelastakaa Lapset ry:n Aikuisystävätoiminnan, kuntien ja järjestöjen kanssa.

Vaativan tukiperhetyön kehittäminen

Tukiperhettä tarvitsee jatkuvasti joukko lastensuojelun avohuollon ja sijaishuollon asiakkaina olevia lapsia, joiden tarpeisiin perinteiset, vapaaehtoiset tukiperheet eivät pysty vastaamaan. Myös Sijaishuoltoyksikkö tarvitsee vahvoja perheitä sijoituspaikoissa olevien lasten loma- ja tukiperheiksi. Lasten tarpeet saattavat liittyä esimerkiksi haastavaan käyttäytymiseen, keskittymis- ja oppimisvaikeuksiin, kielellisiin pulmiin, kastelu- ja tuhrimisongelmiin tai yhteistyöhön vanhempien kanssa. Olennaista on kuitenkin sen miettiminen, kuinka paljon lapsen trauma tai diagnoosi vaikuttaa lapsen ja tukiperheen arkeen.

Vaativan tukiperhetyön kehittämistä varten Keski-Suomen lastensuojelun kehittämissyksikköön palkattiin projektityöntekijä ajalle 1.1.-30.6.2008. Vaativan tukiperhetyön kehittämistä suunnitteleva työryhmä työsti työmallin erityistä tukea tarvitsevien lasten määrittelyyn tukiperhetyössä, tukiperheiden tarvitsemista koulutuksesta ja tukitoimista, palkkioista sekä vaativaa tukiperhetyötä tekevien kriteereistä. Sijaishuoltoyksikkö ja Pelastakaa Lapset ry aloittivat perheiden rekrytoimisen vaativaan, ammatilliseen tukiperhetyöhön marraskuussa 2008. Ensimmäinen koulutus tullaan aloittamaan Pelastakaa Lapset ry:n toimesta tammikuussa 2009.

Työryhmätyöskentelyn lisäksi tukiperhetyöhön on liittynyt uusille tukiperheille järjestetyt valmennukset huhtikuussa ja marraskuussa 2008. Marraskuussa valmennus järjestettiin yhteistyössä Sijaishuoltoyksikön kanssa.

3.2.4 Huostaanottotyöskentelyn kehittäminen

Huostaanotto-teemaryhmä

Helmikuusta 2008 alkaen Keski-Suomen lastensuojelun kehittämissyksikössä on kokoontunut Huostaanotto-teemaryhmä. Teemaryhmässä on ollut mukana kuntien sosiaalityöntekijöitä, hanketyöntekijöitä ja kehittäjiä. Ryhmään osallistui myös Jyväskylän ammattikorkeakouluun opinnäytetyötään tekeviä opiskelijoita. Teemaryhmän tavoitteena oli tuottaa hyvän huostaanotto-prosessin mallinnus, laatia esitteitä huostaanotosta lapselle ja vanhemmalle sekä avata hallinto-oikeudelle lähetettävää tahdonvastaisen huostaanoton hakemusta. Huostaanotto-teemaryhmä tuotti konkreettista materiaalia huostaanottotyöskentelyyn kuntien työntekijöille. Materiaali esitettiin 30.10.2008 järjestettävillä Lakikinkereillä ja se on saatavissa Keski-Suomen sosiaalialan ammattilaisten yhteisöverkossa Sonetessa (Sosiaalipalvelut -> Lastensuojelu -> Huostaanotto). Lisäksi lakikinkereillä käsiteltiin uuden lastensuojelu-

lain mukaiseen huostaanottoon liittyviä kysymyksiä Hämeenlinnan hallinto-oikeuden tuomareiden avustuksella. Kahdesti vuodessa järjestettävillä Lakikinkereillä on pyritty kuntien työntekijöiden juridisen osaamisen vahvistamiseen. Lakikinkereiden merkitys uuden lain tullessa voimaan onkin entistään korostunut.

Tukea huostaanotettujen lasten vanhemmille

Huostaanottovaiheeseen, läheisverkoston kanssa työskentelyyn ja sijaishuollossa olevan lapsen vanhemmille suunnattujen tukitoimien kehittämiseen on kiinnitetty uuden lain myötä erityistä huomiota. Kehittämysyksikkö järjesti yhteistyössä Sininauhaliiton ja Lastensuojelun kehittäminen Pohjois-Savossa –hankkeen kanssa Jaetun vanhemmuuden mahdollisuudet -malliin perustuvan vertaisryhmäohjaajakoulutuksen, joka päättyi 31.1.2008. Vertaisryhmien ohjaamisen lisäksi koulutetut ohjaajat voivat olla huostaanotettujen lasten vanhempien käytettävissä akuutissa huostaanoton kriisivaiheessa. Hankeaikana Keski-Suomessa toteutettiin kaksi sijoitettujen lasten biologisille vanhemmille tarkoitettua vertaistukiryhmää. Ryhmätoimintaa on tarkoitus jatkaa yhteistyössä Sijaishuoltoyksikön, Jyväskylän Katulähetys ry:n ja Pelastakaa Lapset ry:n kanssa. Tavoitteena on, että huostaanotettujen lasten vanhemmille suunnattuja vertaisryhmiä voitaisiin toteuttaa Keski-Suomessa kaksi kertaa vuodessa. Kehittämysyksikkö ja Sijaishuoltoyksikkö ovat ilmoittautuneet mukaan Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliiton verkostohankkeeseen, jossa kehitetään sijoitettujen lasten vanhempien vertaistukea. Verkostohankkeen kehittämisteemoja ovat vertaisryhmätoiminnasta tiedottaminen, osallistumisen esteiden ja mahdollisten ennakkoluulojen hälventäminen, ohjaajapankki, ryhmäohjaajien tapaamiset ja varsinainen vertaistuki-toiminta.

3.2.5 Lastensuojelun sijaishuollon laatutyö

Sijaisvanhempien valmennus ja koulutus

Kevään 2008 aikana toteutettiin sijaisvanhemmiksi aikoville perheille PRIDE-valmennusta. Valmennusprosessin kävi läpi seitsemän paria. Myös syksyllä 2008 järjestettiin PRIDE-valmennus. Sijaishuoltoyksikössä kokeiltiin myös perhekohtaista PRIDE-valmennusmallia, joka koostui perhekohtaisista keskusteluista ja ryhmätapaamisista.

Kuntien sosiaalityöntekijöille sekä sijaisvanhemmille järjestettiin yhteinen työkokous, jonka aiheina olivat onnistunut sijoitusprosessi ja perhehoidon

tuen kehittäminen. Erityisen antoisaa oli perhehoitajien ja sosiaalityöntekijöiden vuoropuhelu ja käytännön näkökulman mukanaolo keskustelussa.

Sukulaissijaisvanhemmuustyöskentely

Vuoden alusta voimaan tullut uusi lastensuojelulaki korostaa lapsen lähiverkoston kartoittamista huostaanoton yhteydessä. Sukulaissijaisvanhempien valmennus on noussut tärkeäksi koulutuksen painopisteeksi, koska sukulaissijaisvanhemmuus on aiempaa tavallisempi ratkaisu huostaanoton jälkeen ja sukulaissijaisvanhemmat tarvitsevat valmennusta. Keväällä 2008 koulutettiin Pesäpuun Peruspilarit –mallin avulla seitsemän sukulaissijaisperhettä. Lisäksi kevään aikana tehtiin muutamia sukulaissijaisperheiksi haluavien perheiden alustavia selvityksiä, jotka eivät ole johtaneet varsinaiseen Pesäpuun perhekohtaiseen sukulaissijaisvanhemmuus- valmennukseen.

Lyhytaikainen perhehoito

Lastensuojelun kriisisijoitusten lisääntyminen ja pienten lasten sijoitustarve ovat johtaneet lyhytaikaisen perhehoidon kehittämisen tarpeeseen. Kehittämisyksikkö, Sijaishuoltoyksikkö ja Jyväskylän kaupungin Mattilan perhetukikoti ovat kehittäneet toimintamallin, jossa pienille lapsille järjestetään lyhytaikaista perhehoitoa Mattilan perhetukikodin kautta. Perhetukikoti tarjoaa sijaisperheille ohjauksellista tukea ja lasten ja vanhempien tapaamiset järjestetään Mattilassa. Kunnat voivat olla myös suoraan sijaishuoltoyksikön yhteydessä silloin kun tarvitsevat lyhytaikaista sijoituspaikkaa lapsille tai nuorille. Sijaishuoltoyksikkö ja kehittämisyksikkö järjestivät keväällä 2008 koulutuspäiviä lyhytaikaisen perhehoidon perheille, joissa käsiteltiin muun muassa perheen ja lapsen kriisiauttamista, lapsen havainnointia ja tukemista sijoituksen aikana. Samalla perheille tarjoutui mahdollisuus kokemusten jakamiseen.

Perhehoidon rekrytointi -kampanja

Keski-Suomi sitoutui Perhehoitoliitto ry:n valtakunnalliseen uusien sijaisperheiden rekrytointikampanjaan syksyllä 2008. Lisäksi maakuntaan laadittiin oma rekrytointisuunnitelma. Keväällä 2008 Perhehoitoliitossa järjestettiin kaksi rekrytointiin liittynyttä valtakunnallista kokoontumista, joihin Sijaishuoltoyksikön edustajat osallistuivat. Lisäksi Sijaishuoltoyksikön ja kehittämisyksikön henkilöstö osallistui Jyväskylässä järjestelyille Hyvän olon -messuille 13.-14.9.2008.

Yksityisten lastensuojeluyksikköjen käyttöä koskeva kysely

Sijaishuoltoyksikön sopimuskunnat olivat mukana ostopalveluina hankittavien ammatillisten perhekotien ja laitospaikkojen kilpailutuksessa. Kilpailutuksen perusteella 70 palveluntuottajalle tehtiin 1.9.2006 alkaen puitesopimus kolmelle vuodelle ja yhdelle optiovuodelle. Lastensuojelun sijoituksia on tehty kilpailutuksen jälkeen sekä puitesopimuksen tehneisiin että sen ulkopuolisiin yksiköihin. Hankintatoiminnan kehittämiseksi pidettiin tärkeänä kerätä tietoa toteutetun kilpailuttamisen vaikutuksista.

Toukokuussa 2008 26 kunnan lastensuojelun vastuuhenkilöille lähetettiin sähköpostikysely, joka koski yksityisiin lastensuojelulaitoksiin sekä ammatillisiin perhekoteihin tehtyjä sijoituksia vuonna 2007. Kyselyn tarkoituksena oli kartoittaa yksityisten lastensuojeluyksiköiden käyttöä ja kilpailutuksen vaikutuksia. Samalla kartoitettiin kokemuksia sijaishuoltoyksikön ja kunnallisten lastensuojeluyksiköiden käytöstä. Kyselyn palautti 17 kuntaa, joista kahdessa ei ollut sijoituksia yksityisiin lastensuojeluyksikköihin.

Kyselyn tulosten perusteella vuonna 2007 tehtiin sijoituksia yksityisiin laitoksiin ja ammatillisiin perhekoteihin 72 kappaletta. Sijoituksia oli tehty 22 kpl kilpailutuksessa hyväksytyihin yksikköihin ja 50 kpl niiden ulkopuolelle jääneisiin yksikköihin. Syitä ei-kilpailutettujen paikkojen käyttöön oli useita, mutta pääimmäisenä nousivat esille pitkät välimatkat kilpailutettuihin paikkoihin, lapsen erityistarpeet sekä ei-kilpailutetun paikan tunteminen ennestään. Jatkossa palvelujen kilpailuttamisessa on otettava huomioon myös sijoituspaikan kohtuullinen etäisyys lapsen kotikunnasta.

Kunnat ovat hyödyntäneet Sijaishuoltoyksikön palveluita runsaasti. Pelastakaa Lapset ry:n palveluita kunnat ovat käyttäneet melko vähän. Arvioitaessa ei-kilpailutettujen ja kilpailutettujen paikkojen yhteistyötä lapsen/perheen kanssa, yhteistyötä sijoittavan kunnan sosiaalitoimen kanssa ja turvallisuutta/ongelmatilanteiden hallintaa ovat kaikki paikat saaneet samanlaisia arvosanoja. Keskiarvo on ollut 3,15 ja 3,45 välillä asteikolla 1-4, mikä ei ole tilastollisesti merkitsevää.

Laitosjohtajien yhteistyö

Keski-Suomen alueella toimi vuonna 2008 viisi kunnallista ja kaksi järjestöjen lastensuojelulaitosta, 28 ammatillista perhekotia ja 14 yksityistä lasten- ja nuorisokotia. Stakesin tilastojen (2007) mukaan Keski-Suomessa kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista oli vuonna 2007 laitoshoidossa 45,6 % ja perhehoidossa 42,5 %. Laitoskenttä on uusiutunut ja monipuolistunut viime vuosina voimakkaasti. Keskusteluissa eri toimijoiden kesken on noussut tarve lisätä laitosten välistä vuoropuhelua ja linjauksista keskustelua. Tämän vuoksi pidettiin tärkeänä toteuttaa lastensuojelun laitosjohtajien työkokous

syksyllä 2008, jossa käsiteltiin muun muassa kilpailutusta ja palvelutuottajien tietojen viemistä maakunnalliseen Sonette-yhteisöverkkoon. Laitosjohtajien tapaamisia jatketaan keväällä 2009.

Perhehoidon toimintaohje

Kevään 2008 aikana kartoitettiin eri alueilla luotuja perhehoidon ohjeita, joiden pohjalta laaditaan Keski-Suomen alueelle suositus yhtenäisistä käytännöistä ja maksuperusteista. Varsinaisen toimintaohjeen työstäminen aloitettiin syksyllä 2008 ja työ jatkuu edelleen. Toimintaohjeiden tarkoituksena on yhtenäistää kuntien perhehoidon toimintakäytäntöjä.

3.2.6 Jälkihuollon kehittäminen

Jälkihuolto-teemaryhmä kokoontui joulukuussa 2007 ja jatkoi työskentelyään syksyllä 2008. Jälkihuoltotyöryhmässä etsittiin ja jäsennettiin toimivia jälkihuollon käytäntöjä maakunnalliseen Sonette-verkkoon. Lisäksi käsiteltiin maakunnallisesta jälkihuollosta valmistuneen pro gradu -työn tuloksia (Palmamäki 2008). Teemaryhmän kokouksessa suunniteltiin jälkihuollon työkokousta keväälle 2009.

3.2.7 Muuta kehittämistyötä

Moniammatillisen yhteistyön kehittäminen

Lastensuojelun ja päivähoidon yhteistyön kehittämiseksi aloitettiin työryhmien ja koulutusten suunnittelu yhdessä Keski-Suomen varhaiskasvatuksen kehittämissyksikön kanssa. Päivähoidon työntekijöitä perehdytettiin kevään aikana uuteen lastensuojelulakiin ja sen tuomiin haasteisiin. Työryhmä aloitti työskentelynsä marraskuussa 2008. Sen tavoitteena on tarkastella yhden kunnan alueen lastensuojelun ja kolmen eri päiväkodin välisiä yhteistyökäytäntöjä, rakentaa toimivia yhteistyömalleja sekä avata kummankin ammattiryhmän työtä toiselle osapuolelle. Työryhmä kokoontuu kuukausittain ja toimii kesäkuun 2009 saakka. Se toimii pilottina mahdolliselle laajemmalle mallille. Tarve yhteistyön kehittämiseksi on lähtenyt päivähoidosta ja pilottitoimintaa koordinoi hankkeen päättyessä Keski-Suomen varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö.

Lastensuojelun, lastenpsykiatrian ja perheneuvoloiden toimijoiden välisen yhteistyön kehittämiseksi järjestettiin yhteinen työkokouspäivä maaliskuussa 2008. Työkokous rakentui lastensuojelulakiosuudesta sekä Korkokonsultaatiosta, jossa pohdittiin yhteistyön esteitä ja voimavaroja. Työko-

kousoapäivä toimi keskustelun avaajana, mutta suuremmaksi tarpeeksi lastenpsykiatriassa ja perheneuvoloissa nähtiin pienempien, alueellisten yhteistyörakenteiden kehittäminen. Näiden koordinointi siirtyy alueellisten toimijoiden ja uuden KASTE-hankkeen vastuulle.

Syksyllä 2008 käynnistettiin yhteistyötä Keski-Suomen ja Pohjanmaan maakuntien verkostoitunut vammaistyön kehittämissyksikkö -hankkeen kanssa. Vammaisten lasten perhehoito -työryhmä (VaPe-työryhmä) pyrkii aikaansaamaan koko maakuntaan vammaisten lasten perhehoitoa koordinoivan tahon ja tarjoamaan pitkäaikaista ja lyhytaikaista perhehoitoa vammaisille ja pitkäaikaissairaille lapsille ja nuorille. Yhteistyötahoina ovat myös Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus ja Perhehoitoliitto ry. Yhteistyö jatkuu edelleen vuonna 2009.

3.3 Asiakastyötä tukevat konsultaatiomuodot

3.3.1 Moniammatillinen asiantuntijatyöryhmä

Kehittämissyksikön ja Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen koordinoimana käynnistettiin vuoden 2008 alussa lastensuojelulain (417/2007) 14 §:n mukainen moniammatillinen asiantuntijatyöryhmä. Lain mukaan kunnan tai useamman kunnan yhdessä tulee asettaa sosiaali- ja terveydenhuollon edustajista, lapsen kasvun ja kehityksen asiantuntijoista sekä muista lastensuojelutyössä tarvittavista asiantuntijoista koostuva lastensuojelun asiantuntijaryhmä, joka avustaa sosiaalityöntekijää lapsen huostaanottoa sekä sijaishuoltoa koskevien asioiden valmistelussa ja muussa lastensuojelun toteuttamisessa. Lisäksi asiantuntijaryhmä antaa lausuntoja lastensuojelutoimenpiteitä koskevan päätöksenteon tueksi. Kehittämissyksikkö kokosi moniammatillisen asiantuntijatyöryhmän loppuvuodesta 2007. Asiantuntijatyöryhmän kokoamisessa kiinnitettiin erityistä huomiota jääviyskysymysten minimoimiseen ja laaja-alaiseen asiantuntijuuteen. Asiantuntijatyöryhmälle vahvistettiin kaksoismiehitys, valittiin puheenjohtajat ja rakennettiin kokeiltavaa toimintamallia. Asiantuntijatyöryhmä kokoontui vuonna 2008 kahdeksan kertaa, käsitteli seitsemän eri kunnan asiakascasea ja antoi kuudesta lausunnon. Vuoden päättyessä kootaan tietoa ja kokemuksia asiantuntijatyöryhmän toimivuudesta ja arvioidaan sitä, miten ja millä edellytyksin asiantuntijatyöryhmä toimii parhaiten jatkossa. Asiantuntijatyöryhmän toiminnasta on valmistumassa pro gradu -työ. Vuoden 2009 alusta asiantuntijatyöryhmän koordinointi siirtyy Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen vastuulle.

3.3.2 Kehittäjäpsykologin konsultaatiot

Kehittäjäpsykologin konsultaatio on koostunut neuvotteluista ja kirjallisen aineiston tuottamisesta. Kehittäjäpsykologin säännöllinen puhelinkonsultaatioaika on ollut kaksi tuntia viikoittain. Konsultaatiomahdollisuutta ovat käyttäneet Laukaan, Saarijärven, Jyväskylän maalaiskunnan, Jyväskylän ja Kangasniemen työntekijät. Konsultaatiota on annettu myös Sijaishuoltoyksikölle muutamissa asiakastilanteissa. Kirjallista aineistoa on tuotettu sekä Sonette-tietoverkkoon että kehittämisyksikön omille Internet-sivuille.

3.3.3 Läheisneuvonpidon koollekutsujapankki

Kehittämisyksikkö koordinoi läheisneuvonpidon koollekutsujapankkia, välitti koollekutsuntoja ja vastasi koollekutsujien kokouksista Keski-Suomessa. Pankissa toimi aktiivisesti kuusi koulutettua läheisneuvonpidon koollekutsujaa eri puolilta maakuntaa. Hankeaikana aloitettiin tai toteutettiin neljä läheisneuvonpitoprosessia ja yksi konsultaatio läheisneuvonpidon aloittamisesta. Lisäksi suunniteltiin ja toteutettiin läheisneuvonpitokoulutus 15.11.2007. Läheisneuvonpidon koollekutsujapankki siirtyy 1.1.2009 alkaen Avopalveluyksikkö Alvan koordinoitavaksi. Muutoin pankin toiminta jatkuu kuten hankeajanakin.

3.3.4 Muut konsultaatiomuodot

Kehittämisyksikön työntekijät ovat hyödyntäneet KORKO-konsulttikoulutusta vetämällä kuntien tilaamia verkostokokouksia. Niissä on ollut mukana asiakas, hänen perheensä, läheisverkostonsa ja viranomaisverkosto. Asiakas, läheiset ja viranomaiset voivat keskittyä kukin omaan rooliinsa, kun ulkopuolinen, neutraali vetäjä ottaa vastuun kokouksen etenemisestä. Lisäksi yksi kehittämisyksikön työntekijöistä on tarjonnut työnohjausta lastensuojelulaitoksen työntekijöille. Sijaisvanhempien koulutuspäivillä tehdyn kyselyn tulosten perusteella järjestetään työnohjausryhmiä kevään 2009 aikana.

3.3 Maakunnallisen lastensuojelun kehittämisyksikön toiminnan vakiinnuttaminen

Hankkeen kolmantena tavoitteena oli vakiinnuttaa pysyvä maakunnallinen lastensuojelun kehittämisyksikkötoiminta koko Keski-Suomen alueelle osana kunta- ja palvelurakenneuudistusta. Kehittämisyksikkö kokosi valtakun-

nallisesti ja alueellisesti tuotettua lastensuojelutietoa ja kehittämistyön tuloksia ja välitti niitä suunnitelmallisesti maakuntaan. Kehittämisyksikkö myös kehitti uusia ja jo olemassa olevia asiakastyön muotoja, organisoivat vertaistukea oman sektorin henkilöstölle (ks. Lähteinen 2006) ja verkotti toimijoita koulutusten ja työkokousten avulla (liite 1.). Kehittämisyksikössä luotiin pysyviä konsultaatiotoiminnan muotoja, kuten KORKO-konsultaatiot, työnohjaajalistat, läheisneuvonpidon koollekutsujapankki ja moniammatillinen lastensuojelun asiantuntijatyöryhmämalli, joiden toiminnan jatkuvuuden kannalta kehittämisyksikkörakenteen vakinaistaminen olisi ollut ensisijaisen tärkeää. Kehittämisyksikön kokonaisuus ja toimintamuodot on koottu kuvioon 2.

Kuvio 2. Keski-Suomen lastensuojelun kehittämisyksikön toimintamuodot.

Valtakunnallista päätöstä sosiaalialan kehittämisyksiköiden vakinaisesta valtionavustuksesta joudutaan kuitenkin vielä odottamaan. Peruspalveluministeri Paula Risikon (21.8.2008) mukaan Sosiaali- ja terveysministeriössä arvioidaan edelleen pysyvän kehittämisyksikkörahoituksen mahdollisuuksia. Sosiaalialan kehittämisyksiköt on suunniteltu kuntien pysyväksi kehittämistoiminnan keskuksiksi, ja sellaiseksi Keski-Suomen lastensuojelun kehittämisyksikkö on pyrkinyt ja päässyt. Toimintansa ja rakenteensa turvaami-

seksi kehittämissyksikkö osallistui aktiivisesti keskusteluihin ja toimeenpanoon valtakunnallisissa verkostoissa, kuten lastensuojelun valtioapuhankkeiden työkokouksissa, sosiaalialan osaamiskeskusten lastensuojeluverkostossa, sosiaalialan kehittämissyksiköiden verkostokokouksissa sekä kansallisen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisohjelman (KASTE) kokouksissa. Näissä verkostoissa muun muassa laadittiin peruspalveluministeri Paula Risikolle yhteinen kannanotto lastensuojelun kehittämistoiminnan vakinaistamiseksi ja vaikutettiin keskeisiin toimijoihin. Vaikka sosiaalialan kehittäminen jatkuu hankemuotoisena KASTE-ohjelmassa, jää ilmaan kuitenkin kysymys sosiaalialan kehittämissyksikköjen pysyvästä rakenteesta.

3.4 Kehittämissyksikkötyö osana käytäntölähtöistä koulutus- ja tutkimustoimintaa

Neljäntenä tavoitteena oli kehittää työtä osana käytäntölähtöistä koulutus- ja tutkimustoimintaa. Tämä tapahtui vahvistamalla lastensuojelun tutkimuksen, opetuksen ja käytännön harjoittelun yhteistyöedellytyksiä ja luomalla pysyviä, maakunnallisia rakenteita koulutus- ja käytäntöyhteyteen, toiseksi tukemalla maakunnallisen lastensuojelun tutkimusverkoston liittymistä osaksi lastensuojelun tutkimus- ja arviointitoimintaa ja kolmenneksi vahvistamalla lastensuojelun erityisosaamista kehittämissyksikön yhteyteen suunniteltavalla harjoittelu- ja koulutuspaikalla tai opetuslinikalla.

Käytännön harjoittelun kehittäminen lastensuojelussa Keski-Suomessa – hanke (KÄHY) (1.9.2006-30.4.2008) oli Sosiaali- ja terveysministeriön rahoittama osahanke, joka toteutettiin yhteistyössä eri alueiden sosiaalialan osaamiskeskusten Soccan, Pikassos Oy:n ja Kosken kanssa. Keski-Suomen osahankkeeseen palkattiin osa-aikaiseksi projektikoordinaattoriksi Johanna Hietämäki, joka yhteistyössä kehittämissyksikön projektipäällikön kanssa vastasi hankkeen koordinoinnista ja raportoinnista Sosiaali- ja terveysministeriöön. Hankkeessa toimi myös oppilaitosten ja käytännön työelämän edustajista koostuva ohjausryhmä. KÄHY-hankkeen käytännön harjoittelun ohjaajakoulutus päättyi 18.12.2007 ja siitä valmistui 18 lastensuojelun harjoittelunohjaajaa. Lisäksi koottiin lastensuojelun harjoittelun yhteistyöverkosto koko maakunnan alueen toimijoista ja toteutettiin verkkopohjainen harjoittelu- ja rekrytointikäytäntöjä palveleva sivusto <http://www.koskeverkko.fi> - > Kosken toiminta - > Harjoittelu.

Osana koulutus- ja tutkimusyhteistyötä toteutettiin Lastensuojelun tutkimusturnajaiset –tapahtuma (12.11.2007), jossa keskusteltiin 2000-luvun lastensuojelututkimuksesta ja tutkimustarpeista. Tutkimusverkosto

kokoontui myös huhtikuussa 2008, jolloin käytiin läpi ajankohtaisia lastensuojelun tutkimushankkeita ja -tarpeita sekä keskusteltiin tutkimuksen ja lastensuojelun käytännön yhteensovittamisesta. Lastensuojelun kehittämissyksikön työntekijät ja arjen työntekijät ovat vieneet asiantuntemustaan lastensuojelun käytännöstä ja arkityöstä Jyväskylän yliopistolle ja muille oppilaitoksille. Koulutusten kautta on päästy käytännön ja tutkimustiedon väliseen vuoropuheluun. Ajankohtaisen tutkimustiedon esiin nostaminen ja sen hyödyntäminen lastensuojelun arjessa on osoittautunut haastavaksi tavoitteeksi. Esimerkiksi Jyväskylän yliopiston tutkimushankkeiden sitominen tiivimmin hankkeen eri kokonaisuuksiin olisi ollut tärkeää.

Kehittämissyksikkö toimi vuosittain useiden harjoittelijoiden harjoittelupaikana. Toisessa hankevaiheessa kehittämissyksikössä ja Sijaishuoltoyksikössä harjoitteli kaksi sosiaalityön opiskelijaa, joiden työpanos suuntautui Siivilleleirin suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Lisäksi kaksi sosiaalityön opiskelijaa toimi kehittämissyksikössä projektityöntekijänä. Harjoittelujaksoja suunniteltiin yhdessä opiskelijan kanssa etukäteen ns. ”nollakäyntien” avulla siten, että ne olivat tarkoituksenmukaisia sekä opiskelijan että harjoittelupaikan näkökulmasta. Harjoittelun ohjauksen lisäksi kehittämissyksikön työntekijät suunnittelivat ja toteuttivat yhteistyössä koulutusyksiköiden kanssa erilaisia lastensuojelukoulutuksia tutkintoon johtavassa koulutuksessa ja erikoistumiskoulutuksissa Jyväskylän yliopistossa ja Jyväskylän ammattikorkeakoulussa.

4 KEHITTÄMISSYKSIKÖTYÖN ARVIOINTI

Hankkeen arvioinnin ohjausvastuu oli ohjausryhmällä ja koordinointi projektipäälliköllä. Hanketyöntekijöiden arviointiosaamista vahvistettiin jo ensimmäisessä hankevaiheessa arviointikoulutusten avulla siten, että päävastuu arvioinnin toteuttamisesta oli jatkohankkeessa hanketyöntekijöillä. Arvioinnissa hyödynnettiin Stakesin arviointimenetelmiä ja Jyväskylän yliopiston henkilöstön ja opiskelijoiden osaamista.

Hankkeen arviointi toteutettiin prosessiarviointina, itsearviointina ja loppuarviointina. Alkuarvioinnissa tukeuduttiin ensimmäisen hankevaiheen arvioinnin tuloksiin. Koska hankkeet seurasivat toisiaan tiiviisti sekä ajallisesti että sisällöllisesti, jatkohankkeessa ei tehty erillistä alkukartoitusta tai -arviointia. Jatkohankkeessa hyödynnettiin ensimmäisessä hankevaiheessa luotuja välineitä kehittämissyksikön laadun ja arvioinnin seurantaan. Järjestetyistä koulutuksista, työkokouksista ja teemaryhmäprosesseista kerättiin sys-

temaattisesti palautteita, joita hyödynnettiin kehittämissyksikkötyössä kehitettävän arvioinnin mallin mukaisesti.

Arviointia toteutettiin suhteessa hanketavoitteisiin, toimintasuunnitelmaan ja kehittämissyksikkökriteereihin. Hankkeen arvioinnista raportoitiin puoli-vuosittain muun muassa Länsi-Suomen lääninhallitukselle ja yhteistyökumppaneille. Hankkeen ulkoisen loppuarvioinnin toteuttivat Jyväskylän yliopiston sosiaalityön opiskelijat. Lisäksi toteutettiin hanketyöntekijöiden ja ohjausryhmän sisäinen loppuarviointi.

4.1 Hankkeen ulkoinen arviointi

Kehittämissyksikön toisen hankevaiheen loppuarviointi toteutettiin ulkopuolisena arviointina osana Jyväskylän yliopiston sosiaalityön opiskelijoiden Kvalitatiivisten menetelmien tutkimusharjoitukset -kurssia. Kehittäjäpsykologi kävi kertomassa kehittämissyksikön toiminnasta ja arvioinnin tavoitteista kurssin opiskelijoille. Opiskelijat haastattelivat etukäteen laaditun haastattelurungon (liite 2.) avulla hankkeen ohjausryhmän työskentelyyn osallistuneita lastensuojelun toimijoita hankekunnista, järjestöistä ja koulutusorganisaatioista. Hankkeen työntekijät tiedottivat ulkoisesta loppuarvioinnista ohjausryhmän jäsenille ja varajäsenille ennen opiskelijoiden yhteydenottoja sekä motivoivat heitä vastaamaan. Haastateltavat arvottiin opiskelijoiden kesken, minkä jälkeen opiskelijat toteuttivat haastattelut parityönä itsenäisesti ja laativat haastattelusta yhteenvedon. Opiskelijat käsittelivät haastatteluvastaukset luottamuksellisesti siten, että analysoiduista haastatteluista haastateltavia ei voitaisi tunnistaa. Kurssin tuloksena kertyi 11 haastattelua, joista opiskelijat pyrkivät tuomaan esiin keskeisiä haastattelujen teemoja. Haastattelujen tulokset esiteltiin suullisesti kurssin seminaaripäivässä, johon osallistui myös kehittämissyksikön edustaja.

Opiskelijoiden tekemien haastatteluyhteenvetojen pohjalta kehittämissyksikössä tehtiin SWOT-analyysi toisen hankevaiheen vahvuuksista, heikkouksista, mahdollisuuksista ja uhista (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats). Kuhunkin osioon otettiin mukaan ne teemat, jotka nousivat esiin opiskelijoiden yhteenvedoista.

4.1.1 Vahvuudet ulkoisessa arvioinnissa

Hankkeen vahvuudet ulkoisen arvioinnin perusteella liittyivät lastensuojelutyön laadun ja profiilin nostamiseen, konkreettiseen apuun lastensuojelu-

työn arjessa (erityisesti pienille kunnille), tiedon saamiseen ja verkostojen luomiseen. Seuraavassa kuvataan esimerkkejä näistä vahvuuksista.

Kehittämisyksikkötyön suurimpana vahvuutena mainittiin *lastensuojelutyön laadun ja profiilin nostaminen*, joka näkyi lastensuojelun sisällön ja laadun kehittämisenä. Päätöksentekijöiden luottamus sosiaalityön laatuun on lisääntynyt Kehyksen ansiosta. Lisäksi mainittiin sosiaalityön profiilin nostaminen, Kehys vaikuttavana asianajajana ja toiminnan profiloituminen henkilöihin, jotka ovat vieneet toimintaa eteenpäin. Toimintaa on ollut paljon, ja se on kat-
tanut lastensuojelun koko kirjon.

Konkreettisen avun saaminen kehittämisyksikkötyön vahvuutena on tullut esiin siten, että työntekijät ovat saaneet asiantuntija-apua ja konkreettista apua arkeen ja käytännön työhön ja konkreettisia apuvälineitä lastensuojelutyöhön. Erityisesti pienet kunnat ovat saaneet tukea. Maksuttomat palvelut ovat olleet resurssi pienille kunnille. Työn vahvuuksia ovat olleet myös maakunnallinen ulottuvuus, asiakas- ja työparityö, konsultaatiot, kehittäjäpsykologin ja kiertävän erityissosiaalityöntekijän palvelut, onnistunut asiakastyön kytkeminen Kehykseen, sijaishuoltoyksikön toiminta (sijaisperheiden tuki, työnohjaus ja koulutus), tema- ja työryhmätyöskentely sekä prosessien mallinnus.

Kolmas vahvuus liittyi ajankohtaisen ja erikoistuneen *tiedon saamiseen*. Kehyksestä koettiin saatavan viimeisintä tietoa alalta, muun muassa kotisivujen kautta. Tiedottamiseen liittyvänä vahvuutena mainittiin myös aktiivinen ja laadukas tiedottaminen, valtakunnallisen lastensuojelutiedon saaminen, lastensuojelulakiin liittyvä koulutus ja koulutus yleensä.

Verkostoituminen kehittämisyksikön vahvuutena tuli esille keskusteluapuna, kuntatapaamisina, verkostoitumisena, yhteistyöverkostojen luomisena, vertaistukena toimijoiden kesken ja opiskelijoille siirtyvänä hyötynä harjoittelun ja projektitöiden avulla. Toiminta koettiin aktiiviseksi ja kokoavaksi.

4.1.2 Heikkoudet ulkoisessa arvioinnissa

Hankkeen heikkoudet liittyivät kehittämistyön jatkuvuuden puuttumiseen, Jyväskylä-keskeisyyteen, tavoitteiden konkreettisuuteen ja rajaukseen, koettuun etäisyyteen käytännön työstä sekä tiedottamiseen. Vastaajat toivat esiin osin ristiriitaisia kokemuksia hankkeen vahvuuksista ja heikkouksista eten-

kin työn käytännönläheisyyden ja tiedottamisen suhteen. Seuraavassa kuvataan esimerkkejä kehittämissyksikön heikkouksista.

Kehittämistyön jatkuvuuden puuttuminen näkyi vastaajien mukaan lyhytjänteisinä projekteina projektien perään. Kehittämisen jatkuvuuden koettiin puuttuvan, eikä pysyvää yksikköä syntynyt. *Jyväskylä-keskeisyys* koettiin negatiivisena; toimintaan osallistuminen oli vaikeaa pitkien matkojen takia.

Tavoitteiden konkreettisuus ja rajaaminen koettiin myös negatiivisena; tavoitteet pitäisi saada konkreettisemmiksi. Tavoitteet eivät kohtaa käytäntöä, vaan tarvittaisiin tarkempaa kehitettävien asioiden rajausta. Järjestöt eivät ole olleet suunnittelussa riittävästi mukana, eikä ohjausryhmällä koettu olevan riittävästi mahdollisuuksia vaikuttaa Kehyksen työhön.

Negatiivisena asiana mainittiin myös *koettu etäisyys käytännön työhön*. Lastensuojelun moniammatillinen työryhmä on jäänyt etäiseksi ja sen käyttäminen koettiin vaikeana. Asiakastyö ei kytkeydy Kehykseen riittävästi, vaan se on kaukana käytännön arjesta. Aikaa koettiin menevän kokouksiin ja hallinnollisia rakenteita koettiin olevan liikaa.

Tiedottamisen koettiin olevan ajoittain päällekkäistä ja liiankin runsasta. Negatiivisena koettiin myös riittävän ajantasaisten kotisivujen puuttuminen. Kehyksen kotisivut ovat osa Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen www-sivuja, jotka uusittiin kokonaan jatkohankeaikana. Vastaajien mielestä medianäkyvyyttä tarvittaisiin lisää. Tiedottamista organisatorisista asioista olisi kaivattu enemmän.

4.1.3 Mahdollisuudet ulkoisessa arvioinnissa

Hankkeen mahdollisuuksiksi tulkittiin vastaukset, joissa esitettiin pohdintoja ja uusia ajatuksia hankkeen tulevaisuuden mahdollisuuksista ja mahdollisista uusista kehittämistavoitteista. Mahdollisuuksissa korostuivat maakunnallinen toimijoiden yhteistyön kehittäminen ja monipuolistaminen, näkyvyyden lisääminen, ehkäisevän lastensuojelutyön taloudellisen vaikuttavuuden arvioiminen, tutkimustyön kehittäminen, asiakaslähtöisyyden vahvistaminen, maakunnallinen lastensuojelun seuranta- ja suunnittelutyö ja yksittäisten työmuotojen kehittäminen.

Esimerkkejä *maakunnallisten toimijoiden yhteistyön kehittamisestä ja monipuolistamisesta* olivat alueellinen tasavertaisuus, paikallisten yhteistyöverkoston tukeminen Kehyksestä käsin, hankkeen toimiminen keskustelufoorumina lastensuojelun ja muiden palvelujen rajapinnoilla ja maakunnallisten yhteistyön kehittäjänä. Yhteistyötä terveystalouden kanssa voisi vastaajien mukaan tiivistää ja hankkeen monipuolisuutta lisätä. Lisäksi pohdittiin, voisiko lastensuojelun kehittämissä toimia myös lastenvalvojen kehittämissäkin.

Mahdollisuutena jatkossa nähtiin myös *näkyvyyden lisääminen*; vastauksissa toivottiin kehittämissä lisäävän kuntatasolla lastensuojelun näkyvyyttä, poliittikkoyhteistyötä ja medianäkyvyyttä. *Ehkäisevän lastensuojelutyön taloudellisen vaikuttavuuden arviointi* nähtiin myös mahdollisuutena. Tällä viitattiin taloudellisten mittareiden kehittämiseen tutkimuksen avulla siihen, miten ehkäisevän työn kuluja suhteessa korjaavan työn kuluihin voidaan arvioida. Ennaltaehkäisevän työn vaikutusten arviointiin lastensuojelun kustannuksiin onkin uuden hankkeen kehittämisteemana. Mahdollisuutena jatkossa nähtiin myös *tutkimustyön kehittäminen*. Tällä viitattiin faktatiedon tuottamiseen tieteellisellä tutkimuksella ja tutkijoiden verkoston luomiseen.

Asiakaslähtöisyyden vahvistamista pidettiin myös mahdollisuutena tulevaisuudessa. Esimerkkejä siitä olivat asiakkaiden osallisuuden lisääminen ja toive, että Kehys voisi toimia aktiivisena sosiaalityön ammattilaisten aktivoijana erityisesti asiakaslähtöisessä ja ehkäisevässä työssä. Mahdollisuutena nähtiin myös *maakunnallinen seuranta- ja suunnittelutyö*, muun muassa resurssien riittävyyden seuranta maakunnassa sekä selkeät toteutus- ja hankesuunnitelmat koulutuksesta, työnohjauksesta ja konsultaatiosta jatkossa. Viimeisenä mahdollisuutena nousi esiin *yksittäisten työmuotojen kehittäminen*, kuten kiertävän erityissosiaalityöntekijän ja kehittäjäpsykologin toiminnan kehittäminen sekä käytännön harjoittelun kehittäminen.

4.1.4 Uhat ulkoisessa arvioinnissa

Uhat liittyivät hankkeen jatkon epävarmuuteen, hankeympäristön laajuuteen ja hankkeen ja arkityön väliseen kuiluun.

Jatkon epävarmuuteen liittyivät kysymykset pysyvän rakenteen jatkosta; "jotain menee hukkaan, ellei tule jatkoa". Lisäksi pohdittiin rahoituksen epävarmuutta ja kysyttiin, kuka kehittää lastensuojelua jatkossa. Toisena uhkana nähtiin *hankeympäristön laajuus*; maakunnallisen yhteistyön etäännyttäminen epäil-

tiin laajemman hankkeen myötä. Kolmas uhka liittyi *hankkeen ja arkityön väli-*
seen kuiluun. Lastensuojelutyön arjen kiireisyyden koettiin estävän toimin-

taan osallistumista, eikä asioihin ehdi perehtyä. Vastaajat kysyivät, jäävätkö tulokset paperille vai siirtyvätkö käytännön toiminnaksi. Yhden vastaajan mielestä oikeat innovaatiot tulevat arkityössä, eivät projekteissa.

4.2 Hankkeen työntekijöiden itsearviointi

Kehittämisyksikkötyössä ovat olleet työntekijöinä paitsi hankkeen päätoimi-

set työntekijät - projektipäällikkö, avohuollon ja sijaishuollon kehittäjäso-

aalityöntekijät ja kehittäjäpsykologi - myös Sijaishuoltoyksikön johtava sosi-

aalityöntekijä ja neljä sosiaalityöntekijää, kiertävä lastensuojelun erityissosi-

aalityöntekijä, Lastensuojelun alkuarviointi -hankkeen projektipäällikkö,

osastosihteeri ja toimistosihteeri. Hankkeen työntekijöiden itsearviointi to-

teutettiin yksilöllisenä ja yhteisöllisenä SWOT-analyysinä. Hankkeen työn-

tekijät arvioivat nykyisen kehittämysyksikkö-hankkeen vahvuuksia ja heikko-

uksia sekä tulevan KASTE-hankkeen mahdollisuuksia ja uhkia.

4.2.1 Vahvuudet itsearvioinnissa

Kehittämistyön tärkeimpänä vahvuutena nähtiin sisäisessä arvioinnissa *yh-*
teishenki ja pieni tiivis kehittäjäryhmä ja -yksikkö, sen yhteistyö, joustavuus ja ei-

byrokraattisuus. Kehittämysyksikön, Sijaishuoltoyksikön, kiertävän lasten-

suojelun erityissosiaalityöntekijän ja alkuarviointi-hankkeen liittoa ja yhteis-

työtä pidettiin vahvuutena, joka näkyi vahvana ammattiosaamisena, amma-

tillisuutena ja ajan hengessä mukana olemisena.

Toiseksi tärkeimpänä vahvuutena nähtiin lastensuojelua koskevan *tiedon ja-*
kaminen ja osaamisen välittäminen. Tietoja ja taitoja haettiin laajasti esimerkiksi

kansainvälisistä lähteistä. Myös vahvaa koulutustoimintaa ja -tarjontaa pi-

dettiin vahvuutena.

Kolmantena vahvuutena mainittiin *yhteistyöverkostot*; kuntien välinen yhteis-

työ on tuttua, kunnat ovat vahvasti mukana ja myös järjestöt ovat hyvin

edustettuina. Kehittämysyksikkötyötä kuvailtiin koko maakuntaa koskevaksi,

hyväksi kokonaisuudeksi. Toiminta-alue on samaan aikaan riittävän pieni ja

suuri. Toiminta on kattavaa ja se on kiinni arjessa. Työntekijöiden ääntä

kentältä kuunnellaan ja yhteinen keskustelu kentän toimijoiden kanssa to-

teutuu. Yksittäisinä vahvuuksina mainittiin Kehyksen arvostettu, vakiintu-

nut ja tunnustettu asema sekä hyvä johtaminen ja asioihin tarttuminen.

4.2.2 Heikkoudet itsearvioinnissa

Sisäisen arvioinnin heikkouksina nousivat esiin toisaalta ulkoiset ja toisaalta sisäiset tekijät.

Ulkoisiin tekijöihin liittyvistä heikkouksista mainittiin *bankkeiden lyhytkestoisuus*, katkonaisuus, määräaikaisuus ja lyhyt aikajänne. Vuosi on laajempien kehittämistavoitteiden saavuttamiseen lyhyt aika; aikaa mene alussa "hakemiseen" Vastaajien mukaan tulisi saada pysyvä rakenne ja lisää pitkäjänteisyyttä. Hyvät, kehitetyt toiminnot sisäistyvät hitaasti ja viiveellä arjen työkaluiksi.

Toinen ulkoisiin tekijöihin liittyvä heikkous oli *kuntien ja järjestöjen oman työn ja kehittämisyksiköityön subde*. Kunnissa työn määrä ei salli työntekijöiden sitoutumista kehittämistyöhön. Kunnissa ja järjestöissä on omaa kehittämistyötä. Järjestöjen kanssa tehtävä yhteistyö saattaa olla maksullista, toisaalta kunnat odottavat ilmaisia koulutuksia.

Sisäisenä heikkoutena mainittiin *kehittämistyön hajoaminen*. Kun työntekijöitä on paljon, tarvitaan keskittymistä rajatumpiin teemoihin ja yhteiset, selkeät suuntaviivat ja linjaukset esimerkiksi kehittämistyöstä Sijaishuoltoyksikön kanssa. Nyt asiat kasautuivat ajoittain, työ oli hektistä ja osittain toisten työntekijöiden työnkuvat jäivät hämäräksi.

4.2.3 Mahdollisuudet itsearvioinnissa

Kun itsearvioinnissa pohdittiin uuden KASTE-hankkeen mukanaan tuomia mahdollisuuksia, tärkeimmäksi teemaksi nousi *moniammatillinen yhteistyö* maakunnan, muiden maakuntien ja toimijatahojen kanssa sekä toisten työn tuntemus. Uuden hankkeen laaja-alaisuus ja isompi toimijajoukko voivat tuottaa vielä enemmän tulosta kuin nykyinen rakenne. Siinä on mahdollista kehittää työn sisältöjä laajemmalla alueella. Uuden hankkeen myötä on mahdollisuus saada vertailukelpoista tietoa eri alueilta, tehdä konkreettisesti jotain yhdessä, kohdentaa työtä painopistealueisiin, saada synergiahyötyä ja uusia ideoita uusilta ihmisiltä, tehdä yhdessä eri asioita toisilta oppien.

Toisena mahdollisuutena nähtiin se, että kehittämistyössä on jo *perustana olemassa vahvat rakenteet*, vahva taustatuki ja verkostot. Samoin kehittämistarpeet tunnetaan. Tämän arveltiin johtavan kehitettyihin, hyväksitodettuihin tuotosten hyödyntämiseen joka alueella.

4.2.4 Uhkat itsearvioinnissa

Itsearvioinnin suurimpana uhkana nähtiin uuden *hankkeen laajuus ja etäisyydet*; uusi hanke toimii laajalla alueella niin maantieteellisesti kuin toimijoiden tasolla. Kehittämistyön "leviämistä" liian laajalle pelättiin. Uhkana nähtiin myös byrokraattisuus ja hajanaisuus; vastauksissa kysyttiin, pysyvätkö langat käsissä ja missä on keskisuomalaisuus.

Toinen uhka liittyi *uusiin työntekijöihin*; pelkoa oli siitä, löytyykö uuteen hankkeeseen oikeita henkilöitä hanketyöntekijöiksi, onko työntekijäjoukko liian iso, saadaanko tiimit toimimaan ja miten erilaiset toimintakulttuurit yhdistetään.

Kolmantena uhkana mainittiin uuden hankkeen *tavoitteiden konkretisoinnin epäonnistuminen*, jottei kehittäminen jäisi liian etäälle arjen työstä. Vastauksissa pohdittiin jakamisen onnistumista. Hankkeessa on paljon hienoja ideoita, jotka kenties eivät saa mahdollisuuksia "jalkautua".

Neljäs uhka liittyi jo *luotujen rakenteiden ja aikaansaattujen mallien häviämiseen*; pelkona oli, että jo tehty työ unohtetaan ja aloitetaan alusta. Myös rahoituksen epävarmuuteen, pysyvän rakenteen puuttumiseen ja verkostojen mukaan saamiseen liittyi vastauksissa uhkia.

4.3 Ohjausryhmän itsearviointi

Ohjausryhmän itsearviointi toteutettiin viimeisessä ohjausryhmän kokouksessa 8.12.2008, jolloin paikalla oli poikkeuksellisesti useita kehittämissykkötyöhön osallistuneita työntekijöitä (7) ja vain vähän (5) ohjausryhmän edustajia. Kehittämissykköhanke tulosten arviointia toteutettiin yksilötyöskentelynä ja tulosten koontivaiheessa ryhmäkeskusteluna. Seuraavassa esitellään ohjausryhmän työskentelyn tuloksia. Tulokset kertovat ensisijaisesti Kehyksen toiminnan tunnettavuudesta tai merkityksistä vastaajille.

Kehittämissykkötyön onnistumista arvioitiin neljän tulostavoitteen näkökulmasta: lastensuojelun asiakastyön kytkemisestä kehittämissykkötyöhön, laadun ja sisältöjen kehittämisen, kehittämissykkön vakiinnuttamisen ja koulutus- ja tutkimusyhteistyön näkökulmista. Näistä teemoista pyydettiin jokaista osallistujaa tuottamaan mahdollisimman monia esimerkkejä. Mainintojen lukumäärä on ilmoitettu suluissa.

Lastensuojelun avo-, sijais- ja jälkihuollon asiakastyön kytkeminen kehittämissyksikkötyöhön

Lastensuojelun avo-, sijais- ja jälkihuollon asiakastyön kytkemisestä kehittämissyksikkötyöhön löytyi eniten konkreettisia esimerkkejä.

Avohuollon asiakas- ja kehittämistyön rajapinnassa tapahtuvasta työstä mainittiin lastensuojelutarpeen selvityksiin liittyvät koulutukset, työparityö ja selvitystyöskentelymallin käyttöönotto (5), huostaanotto-teemaryhmässä yhteistyössä tuotetut huostaanottoprosessin mallinnus ja esitteet (3) sekä vaativan tukiperhetyön kehittäminen (3), jota pidettiin uutena, tarpeellisena toiminta-alueena lastensuojelussa. Lisäksi mainittiin huostaanoton purku -mallinnus ja huostaanoton purkulomakkeen käyttöönotto (2), vaikka tämä liittyi ensisijaisesti ensimmäisen hankevaiheen tuloksiin.

Sijaishuollon kehittämistyöstä mainittiin lyhytaikaisen perhehoidon kehittäminen ja koulutus (5) ja huostaanotettujen lasten vanhempien tukena toimivat vertaisryhmät (2). Yksittäisiä mainintoja saivat sijoitettujen lasten leirit (1), perhehoidon tukimuotojen kehittäminen (1), sijaishuollon asiakassuunnitelma-työprosessin selkeyttäminen (1), sijaisvanhempien työnohjauksen kehittäminen ja kokeilu (1) sekä sijaishuollon kilpailutusta koskevan arviointikoosteen laatiminen (1).

Jälkihuollon asiakas- ja kehittämistyön yhteennivomisesta mainittiin jälkihuolto-teemaryhmä (4). Jälkihuollon koettiin olevan hatarasti käytännössä hoidettu työalue, jota hankkeessa lähdettiin yhdessä työstämään.

Muut esimerkit liittyvät *konsultaatiomuotojen kehittämiseen*, kuten maakunnallisen lastensuojelun moniammatilliseen asiantuntijatyöryhmään (5), joka koettiin hyväksi tavaksi saattaa asiantuntijat ja arjen osaajat yhteen. Lisäksi mainittiin kehittäjäpsykologin antama konsultaatio (1) ja läheisneuvonpito-pankki (1). *Asiakas- ja työparityöstä* mainittiin avohuollon kehittäjäsosiaalityöntekijän työparius lastensuojelutarpeen selvityksissä (3), kehittäjäpsykologin asiakastyö (1) ja kiertävän lastensuojelun erityissosiaalityöntekijän työparityö (1).

Muina asiakas- ja kehittämistyötä kytkevinä esimerkkeinä mainittiin monipuoliset *koulutukset* ja työkokoukset (3), erityisesti lastensuojelulakitietouden vahvistaminen, *dokumentoinnin kehittäminen* osana Tietoteknologia-hanketta (3), Sijaishuoltoyksikön, kiertävän lastensuojelun erityissosiaalityöntekijän ja kehittämissyksikön työn kytkeminen yhteen sekä tiedon ja kokemusten jakaminen (3), lapsilähtöisyyden esiin nostaminen ja työskentelyvälineiden käyttö (2) sekä Kehyksen tuottama tai välittämä materiaali (1).

Yhden vastaajan mukaan kehittämissyksikkötyö saattoi käytännön työntekijät lähemmäksi toisiaan, mikä lisäsi yhteistyötä, toisen työn ymmärrystä ja uusia käytännön työtapoja ja menetelmiä. "Hiljainen tieto" sai näkyvyyttä ja kehittämisen ja käytännön vuoropuhelu toi esiin uusia kehittämisalueita.

Lastensuojelun sisältöjen ja laadun kehittäminen ja arviointi

Esimerkit lastensuojelun sisältöjen ja laadun kehittämisestä ja arvioinnista toistuivat melko samanlaisina kuin edellisen tulostavoitteen kohdalla.

Useimmiten *koulutukset* mainittiin sisältöjen ja laadun kehittämisen menetelminä (6). Lastensuojelutarpeen selvityskoulutukset (4) suunnattiin laajalle joukolle ja koulutuksissa oli kokonaisia yksiköitä, jotka pääsivät mukaan työskentelyyn. Toiseksi useimmin esimerkkeinä mainittiin lakikinkerit (3), jotka koettiin hyväksi ja edulliseksi koulutuksiksi, ja jotka tulivat lähelle perustyötä. Myös muut lastensuojelulakiin liittyvät koulutukset (1), kuten yhteistyössä Jyväskylän seudun Perhe-hankkeen kanssa järjestetyt lakikoulutukset toteutettiin vastausten perusteella hyvin ja laajasti. Yhden vastaajan mukaan laki ja sen omaksuminen ilman koulutuksia ja työkokouksia olisi tuottanut ongelmia ja "pään seinään lyöntiä". Ellei Kehys olisi ollut järjestämässä koulutusta ja työkokouksia, niiden hankkiminen olisi jäänyt hajanaiseksi ja satunnaiseksi.

Toisena esimerkkinä sisältöjen ja laadun kehittämisestä mainittiin *teema- ja työryhmien* työskentely ja tuotokset (3), kuten Huostaanotto-teemaryhmä (2), Jälkihuollon kehittäminen Keski-Suomessa -työryhmä (2), Dokumentointityöryhmät (1), alkuarvioinnin kehittäminen Keski-Suomessa -työryhmä (1), Huostaanotonpurku-teemaryhmä (1) ja Seri-työryhmä (1).

Muita esimerkkejä laadun ja sisältöjen kehittämisestä olivat *lapsen osallisuuden korostaminen* ja lapsen näkyväksi tekeminen, joka näkyi vahvasti kehittämissyksikkötyössä kuntiin päin. Lapsi ja työskentely lapsen kanssa, esimerkiksi työvälaineiden, kohtaamisen ja kuulemisen, eri tuen muotojen, kuten leirien ja vertaisryhmien avulla nostettiin esiin (2). Lisäksi mainittiin *asiakaslähtöisyys ja asiakkaan kohtaaminen* (1), *moniammatillinen asiantuntijatyöryhmä* (1), *lastensuojelusuunnitelmien työstäminen* (1) ja eri lastensuojelun *työprosessien esiinnot* (1).

Vain yksi vastaaja nosti esiin sisältöjen ja laadun kehittämiseen liittyvän *arviointitavoitteen*: vastaaja mainitsi Kehyksessä laaditut selvitykset ja kartoitukset olemassa olevista käytännöistä ja resursseista. Myös tavoitteeseen liittyviä haasteita tuotiin vastauksissa esille; työtä on tehty paljon, mutta ulottuu-

ko näkyvyys riittävästi käytännön tasolle. Näkyvyyttä oli vastaajan mukaan niissä kunnissa, jotka osallistuivat aktiivisesti työryhmiin.

Kehittämisyksikön toiminnan vakiinnuttaminen

Hankkeen kolmas tavoite, maakunnallisen lastensuojelun kehittämissyksikön toiminnan vakiinnuttaminen koko Keski-Suomen alueelle osana kunta- ja palvelurakenneuudistusta, tuotti melko vähän vastauksia (7).

Kehittämissyksikön *vakinaistamista pidettiin tärkeänä* ja vakinaistamispäätöksen puuttumisesta oltiin harmissaan. Kehittämissyksikkö nähtiin koko maakunnan vaikuttajana, johon alueen kunnat ovat sitoutuneet (2). Vakiinnuttaminen nähtiin pitkänä prosessina ja pikkuhiljaa tapahtuvana (1). Lohduttavana nähtiin se, että tuotettu materiaali säilyy hengissä, vaikka hanke päättyy (1).

Vaikka vakinaistamispäätöstä ei ole, tärkeänä pidettiin sen varmistamista ja suunnittelua, miten jatketaan eteenpäin ja mihin lastensuojelun kehittämissuunnitelmiin KASTE vastaa (2). Tärkeinä pidettiin näkyvää tiedottamista (1), kehittämissyksikkötyön tutuksi tekemistä kuntakierroksilla (1) ja työskentelyä osana päätöksentekoa, kuntapäätäjiin päin (1).

Koulutus- ja tutkimusyhteistyö

Neljäs tavoite, kehittämissyksikkötyön kehittäminen osana käytäntölähtöistä koulutus- ja tutkimustoimintaa, tuotti melko niukkoja vastauksia. Vain osa vastasi tähän kysymykseen (8), ja heistä puolet (4) viittasi oppilaitosyhteistyössä toteutettavaan käytäntölähtöiseen koulutus- ja tutkimustoimintaan. Muut vastaukset liittyivät kuntien lastensuojelutyötä tekeville suunnattuihin, Kehyksen tuottamiin koulutuksiin. Tässä käsitellään vastauksia ensisijaisesti oppilaitosyhteistyön näkökulmasta.

Vastauksissa viitattiin siihen, että kehittämissyksikkötyössä oli mukana myös opiskelijoita, mikä mahdollisti *tutkimusta*. Opiskelijoiden tutkimusaiheet olivat käytännön työn tarpeista nousevia (4). Lisäksi mainittiin lastensuojelun *tutkimusverkosto*, Tutkimusturnajaiset (1) ja *yhteistyö* eri tahojen kanssa (Jyväskylän yliopisto, Jyväskylän ammattikorkeakoulu) (1).

Loput vastaajista viittasivat erilaisiin *koulutusilaisuuksiin* (4), joiden arvioitiin olevan ajankohtaisia ja ehkä näkyvin osa Kehyksen toiminnasta.

4.4 Yhteenvetoa arviointien tuloksista

Hankkeen ulkoisen arvioinnin ja hanketyöntekijöiden sisäisen itsearvioinnin tulokset poikkesivat toisistaan, mutta moninaiset tulokset toivat toisaalta esiin kehittämis- ja hanketyön monet kasvot.

Kehittämisyksikön *vahvuuksina* voidaan ulkoisen arvioinnin ja itsearvioinnin tulosten perusteella pitää lastensuojelua koskevan tiedon jakamista ja välittämistä. Tämä tuli esiin molemmissa arvioinneissa. Ulkoisessa arvioinnissa korostettiin lisäksi kehittämissyksikön roolia lastensuojelutyön laadun ja profiilin nostajana ja konkreettisena avun antajana lastensuojelutyön arjessa erityisesti pienille kunnille. Hanketyöntekijöiden itsearvioinnissa nousivat puolestaan esiin hyvä yhteishenki ja joustava, tiivis kehittämissyksikkö sekä laajat yhteistyöverkostot.

Kaikissa arvioinneissa suurimmaksi *heikkoudeksi* arvioitiin kehittämistyön jatkuvuuden puuttuminen ja hankkeiden lyhytkestoisuus. Samoin monissa arvioinneissa nousivat esiin tavoitteiden konkreettisuuden, rajausten ja selkeiden linjausten heikkous. Ulkoisessa arvioinnissa vastaajat toivat esiin osin ristiriitaisia kokemuksia hankkeen vahvuuksista ja heikkouksista etenkin työn käytännönläheisyyden ja tiedottamisen suhteen.

Tulevaisuuden *mahdollisuuksien* arvioinnissa vastaukset hajosivat. Ulkoisessa arvioinnissa korostettiin maakunnallisuutta: tulevaisuudessa mahdollisuuksina nähtiin maakunnallisten toimijoiden yhteistyön kehittäminen ja monipuolistaminen sekä maakunnallinen lastensuojelun seuranta- ja suunnittelu-työ ja yksittäisten työmuotojen kehittäminen. Sisäisessä itsearvioinnissa puolestaan korostettiin moniammatillista yhteistyötä laajemminkin kuin vain oman maakunnan toimijoiden kanssa. Mahdollisuuksina nähtiin myös näkyvyyden lisääminen, ehkäisevän lastensuojelutyön taloudellisen vaikuttavuuden arviointi, tutkimustyön kehittäminen, asiakaslähtöisyyden vahvistaminen ja jo olemassa olevat vahvat kehittämisrakenteet.

Tulevaisuuden *uhkien* arviointi näytti arvioinneissa samansuuntaiselta; kuvatut uhkatekijät liittyivät kaikissa arvioinneissa hankkeen jatkon epävarmuuteen, hankeympäristön laajuuteen sekä toisaalta hankkeen ja arkityön väliin kuiluun ja pelkoon tavoitteiden konkretisoinnin epäonnistumisesta.

Ohjausryhmän itsearvioinnissa arvioitiin hankkeen tavoitteiden toteutumista ja tuotettiin esimerkkejä niistä. Asiakas- ja kehittämistyön kytkemisestä

toisiinsa sekä lastensuojelun laadun ja sisältöjen kehittämistä löydettiin arvioinneissa useita, konkreettisia esimerkkejä. Sen sijaan laadun ja sisältöjen arvioinneista löytyi vain vähän esimerkkejä. Kehittämisyksikön vakinaistamiseen liittyvään tavoitteeseen tuli vähän vastauksia. Kehittämisyksikkötyön kehittäminen osana käytäntölähtöistä koulutus- ja tutkimustoiminnan arviointi tuotti vastauksia, joissa viitattiin käytännön työntekijöille suunnattuihin koulutuksiin. Vain puolet vastanneista kiinnitti tavoitteen arvioinnin opiskelijoiden harjoittelu- ja tutkimusyhteistyöhön oppilaitosten kanssa. Tutkimuksen, kehittämisen ja asiakastyön aidon dialogin synnyttäminen onkin osoittautunut vaativaksi tavoitteeksi.

5 KOHTI KASTETTA

Syksyllä 2008 kehittämissyksikössä suunnattiin resursseja Kansallisen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämissuunnitelman 2008 - 2011 (KASTE) -ohjelman mukaiseen hankesuunnitteluun yhteistyössä Itä- ja Keski-Suomen lasten, nuorten ja perheiden asiantuntijoiden kanssa. KASTE-ohjelman Itä- ja Keski-Suomen aluejohtoryhmä tuki Lasten ja perheiden hyvinvointipalveluiden kehittämishankkeen valmistelua ja hankerahoitusta haettiin Sosiaali- ja terveysministeriöstä vuosille 2008 - 2011.

Sosiaali- ja terveysministeriö myönsi hankkeelle rahoitusta ajalle 1.11.2008 - 31.10.2010. Lähtökohtana hankkeessa ovat kansallisen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämissuunnitelman (KASTE) linjaukset sekä kunta- ja palvelurakennemuutoksen kehittämistarpeet. Hankerahoituksella on tarkoitus suunnata lasten ja perheiden palveluiden kehittämistä Keski-Suomessa yhteen isoon hankekokonaisuuteen, jossa yhdistyvät Keski-Suomen lastensuojelun kehittämissyksikön, Jyväskylän seudun Perhe-hankkeen, Keski-Suomen varhaiskasvatuksen kehittämissyksikön, avoterveydenhuollon sekä erityisrauhanhoitopiirin kehittämissuunnitelman ja asiantuntijuus. Hankealueena on koko Itä- ja Keski-Suomi, kuitenkin siten, että pilottialueiksi valitaan hankekokonaisuuden kannalta tarkoituksenmukaiset yhteistoiminta-alueet. Hanke rakentuu Itä- ja Keski-Suomessa tehdylle laajalle kehittämistyölle ja se toteutetaan kuntien ja kuntayhtymien, järjestöjen, oppilaitosten ja muiden lasten ja perheiden kanssa toimivien yhteistyöverkostossa.

Hankkeen tavoitteina on, että

- 1) lasten ja perheiden palveluita uudistetaan ja yhtenäistetään asiakkaiden näkökulmasta joustaviksi ja vaikuttaviksi palvelukokonaisuuksiksi. Varhainen puuttuminen vakiinnutetaan osaksi kuntien palvelujärjestelmää ja pää-

töksentekoa. Erityispalveluita kehitetään tukemaan peruspalveluita monitoimijaisella ja vastavuoroisella yhteistyöllä painottamalla palveluiden tason kohotusta.

2) lasten ja perheiden osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia lisätään palvelujärjestelmässä.

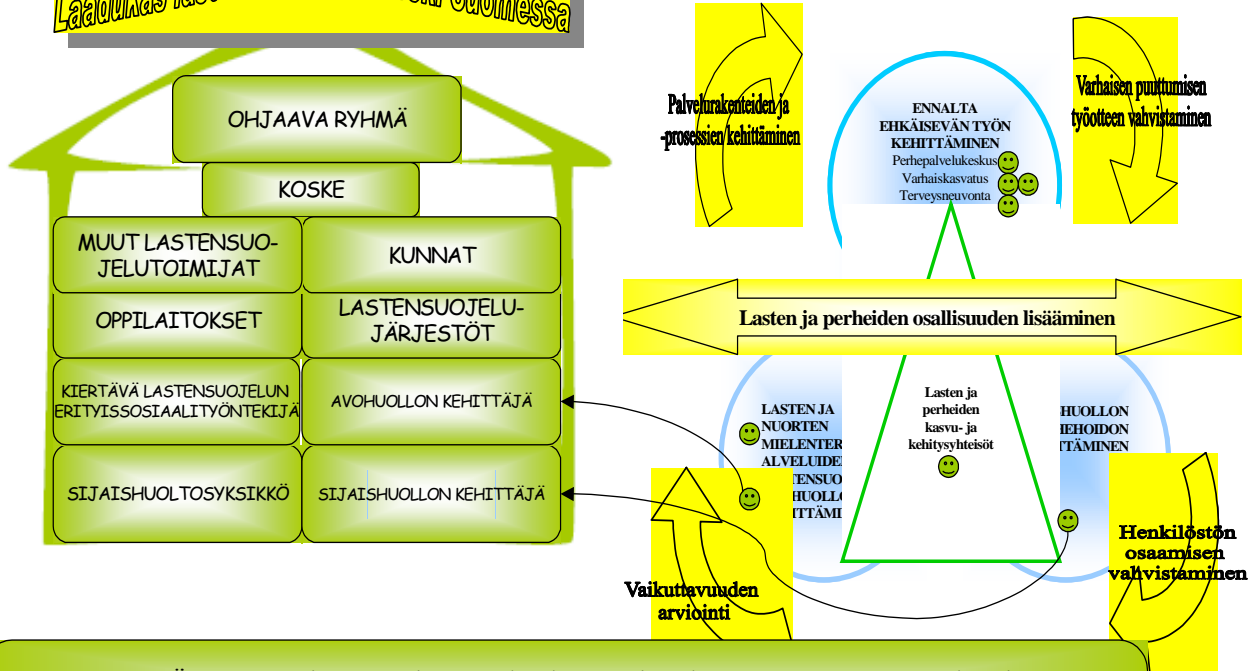
3) työntekijöiden ja toimijoiden osaaminen ja palveluiden laatu varmistetaan turvaamalla pysyvä kehittämisrakenne lasten ja perheiden hyvinvointipalveluihin.

4) lasten ja perheiden ennaltaehkäisevien ja varhaisen tuen palveluiden vaikutusta lastensuojelun kustannuksiin seurataan taloudellisella arvioinnilla.

Lastensuojelun kehittäminen osana lasten ja perheiden palveluita sisältyy osaksi uutta hanketta. Uuteen hankkeeseen palkataan Keski-Suomen alueelle muun muassa kaksi lastensuojelun kehittäjää. Silti on tarpeen pohtia, mikä on lastensuojelun kehittäminen asema ja paikka uudessa KASTE-ajattelussa. KASTE-ohjelman yhtenä indikaattorina on lasten kodin ulkopuolisten sijoitusten väheneminen (Kansallinen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisohjelma 2008), mutta millaisia ovat muut lastensuojelun tulostavoitteet? Miten lastensuojelun kehittämistä koordinoidaan jatkossa Keski-Suomessa paitsi osana laajempia palvelukokonaisuuksia, mutta myös itsenäisenä, asiantuntijuutta vaativana sosiaalialan työalueena?

Lastensuojeluasioiden esillä pitämiseksi ja edistämiseksi Keski-Suomen lastensuojelun kehittämissyksikössä ja sen ohjausryhmässä on koettu tarpeelliseksi jatkaa ja ylläpitää Kehyksen hankekausilla kehitettyä maakunnallista kehittämisrakennetta, ”Kehys-taloa”. Kehys-talon tavoitteena on jatkaa laadukkaasti lastensuojelun edistämistä Keski-Suomessa. Toimijoina ovat kuntien, järjestöjen, oppilaitosten, Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen sekä muiden lastensuojelutoimijoiden muodostama kokonaisuus, jota koordinoivat ensi vaiheessa Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus ja KASTE-hankkeen lastensuojelun kehittäjät. Toimijoista muodostetaan neljä kertaa vuodessa kokoontuvat ohjaava ryhmä, jonka tavoitteena on seurata ja edistää laadukkaasti lastensuojelutyön toteutumista Keski-Suomessa erilaisin käytännön toimenpitein ja/tai antaa toimenpidesuosituksia (kuviot 3.)

Laadukas lastensuojelutyö Keski-Suomessa

OHJAAVA RYHMÄ = maakunnan lastensuojelutoimijoiden yhteistyöelin, johon toimijat nimeävät vastuuhenkilön vuodeksi kerrallaan. Kokouksia on neljä kertaa vuodessa. Ohjaava ryhmä valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja sihteerin vuodeksi kerrallaan. Ryhmää koordinoivat KASTE-hankkeen lastensuojelun kehittäjät ja Koske. Ryhmän tehtävänä on seurata ja edistää laadukkaan lastensuojelutyön toteutumista Keski-Suomessa erilaisin käytännön toimenpitein ja/tai antaa toimenpidesuosituksia.

Kuvio 3. Keski-Suomen lastensuojelun kehittämisrakenne osana Itä- ja Keski-Suomen lasten ja perheiden hyvinvointipalveluiden kehittämishanketta.

LÄHTEET

- Liukkonen, Johanna (2007) Vertaisryhmäkyselyn (syksy 2007) tulosten tiivistelmä. Keski-Suomen lastensuojelun kehittämissyksikkö.
<http://www.koskeverkko.fi/Public/default.aspx?contentid=13722> (viitattu 20.12.2008)
- Liukkonen, Johanna (2008) Raportti Siiville-leirin seurantatapaamisesta 2.2.2008. Julkaisematon lähde.
- Lähteinen, Martti (2006) Kehittämissyksiköiden tehtävät ja asema kehittämistoiminnassa. Sosiaalialan seudullisten kehittämissyksiköiden verkostokokous 11.9.2006. Helsinki: Stakes.
- Palmamäki, Eija (2008) Lastensuojelun jälkihuollon toteutuminen ja kehittämistarpeet Keski-Suomessa. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos.
<http://www.koskeverkko.fi/Public/default.aspx?contentid=13722> (viitattu 20.12.2008)
- Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma KASTE 2008-2011 (2008) Julkaisuja 2008: 6. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

LIITTEET

Liite 1.

Hankkeen tilaisuudet

Hankkeessa toteutettiin yksin tai yhteistyössä kumppaneiden kanssa mm. seuraavia koulutuksia ja tilaisuuksia, jotka olivat pääsääntöisesti maksuttomia:

- ”Se, mikä ei tapa, vahvistaa” Sijaisvanhempien ja sosiaalityöntekijöiden yhteiset koulutuspäivät 24.-25.11.2007 (RS¹)
- Lastensuojelun lakikinkerit IV 1.11.2007
- Tukihenkilö- ja aikuisystävätoiminta -koulutus Saarijärven seutukunnalla 1.11.2007 (PL)
- Vastaanotto – ja päivystysperheiden koulutuksellinen työkokous 10.11.2007 (KS)
- Tutkimusturnajaiset 12.11.2007
- Perhehoidon tietopakettikoulutus 13.11.2007
- Läheisneuvonpito lapsinäkökulmasta 15.11.2007
- Lapsen oikeuksien seminaari 19.11.2007
- Keski-Suomen perhetyöntekijöiden työkoukukset 4.12.2007 (PL) ja 13.5.2008 (PS)
- Lyhytaikainen perhehoito -koulutus / työkokous 26.1.2008 (KS)
- Lastensuojelulain vaikutukset kunnissa 30.1.2008
- Jaetun vanhemmuuden mahdollisuudet -mallin ohjaajakoulutus 31.1.2008 (PL)
- Lastensuojelulakikoulutus Äänekoskella 6.2.2008 (PL, TK, HM)
- Perhehoidon intensiivisen tuen mallit 11.3.2008
- Ytyä yhteistyöhön, voimaa verkostoihin 17.3.2008
- Lastensuojelun lakikinkerit V 4.4.2008
- Lyhytaikaisten sijaisperheiden koulutus 19.4.2008 (TK, KS)

¹ RS=Riitta Siekinen, PL=Pia Lahtinen, TK=Tanja Koukkunen, JH=Jaana Haapasalo, PS=Pirjo Selin, P-PU=Paula Pollari-Urrio, KS=Kaisa Saarelainen, PS-J=Päivi Soikkeli-Jakoaho, HM=Hannele Metsäranta, Rsa=Ritva Salpakoski, HT=Henna Teittinen

- Lastensuojelutarpeen selvitys -koulutukset kuntien työntekijöille 22.-23.4, 9.5, 19.5. ja 5.9.2008, 22.-23.10, 4.11. ja 4.12.2008 ja 11.-12.11, 20.11. ja 10.12.2008 (TK, RSa)
- Tukiperheiden valmennus 26.4.2008 (TK, HT)
- Haluatko ARTistiksi? ART (Aggression Replacement Treatment) koulujen, lastensuojelun ja nuorisotyön menetelmänä 29.4.2008 (JH)
- Lastensuojelulakikoulutus terveydenhuollon työntekijöille Saarijärvelä (TK, PS)
- Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja hyväksikäyttäjät –koulutus Muuramen lastensuojelun ja terveydenhuollon työntekijöille 4.6.2008 (JH)
- Ulapalta satamaan – Miten asiakasneuvottelu onnistuu? –koulutus lastensuojelun, varhaiskasvatuksen, nuorisotyön ja koulun toimijoille 28.8.2008 (JH)
- Ongelmalapsia ei ole! –koulutus perheille ja ammattilaisille 2.10.2008 Kangasniemen perhekoulussa (JH)
- Uusi lastensuojelulaki perhehoidon näkökulmasta 25.-25.10.2008 (RS)
- Lastensuojelun lakikinkerit VI 30.10.2008
- Lapsen eduksi, perheen parhaaksi. Jyväskylän seudun Perhehankkeen ja Keski-Suomen lastensuojelun kehittämisyksikön juhlaseminaari 6.11.2008
- Tukiperheiden valmennus 8.11.2008 (TK, PS-J)
- Lapsen haastattelu –koulutus 12.11.2008 kaikille ammattilaisille, jotka työssään tarvitsevat taitoja lapsen kuulemiseen ja haastatteluun (JH)
- Maakunnallinen lastensuojelun työkokous 19.11.2008
- Uusi lastensuojelulaki perhehoidon näkökulmasta 22.-23.11.2008 (P-PU)
- Voimauttava asiakasneuvottelu –koulutus erityislastentarhanopettajille ja kiertäville erityislastentarhanopettajille 28.11.2008 (JH)
- Voimauttava neuvottelu –koulutus varhaiskasvatuksen johtajille 2.12.2008 (JH)

Työntekijät ovat olleet kouluttajina tai käyttäneet pyydetyn puheenvuoron mm. seuraavissa ulkopuolisten järjestämissä koulutuksissa tai tilaisuuksissa:

- Lastensuojelulakikoulutus päivähoidon johtajille, Keski-Suomen varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö 28.4.2008 (TK, RSa)
- Lastensuojelulakikoulutus Jyväskylän kaupungin päivähoidon henkilöstölle, Keski-Suomen varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö 8.5.2008 (TK, HM)
- Lastensuojelulakikoulutus Saarijärvellä, Keski-Suomen varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö 7.5.2008 (TK, PS)
- Yhteistyöllä lapsen tueksi: lastensuojelun alkuarviointi (PL, RSa, Sointu Möller), TerveSos 2008, 22.5.2008 (PL)
- Supporting families? - Family work in the Finnish child welfare (PL, Marjo Kuronen), 4th Congress of the European Society on Family Relations, 25.9.2008 (PL)
- Käytäntöjä ja kipukohtia asiakas- ja kehittämistyön yhdistämisessä (PL, Merja Adenius-Jokivuori), sosiaalialan kehittämissyksiköiden verkostokokous 2.10.2008 (PL)
- Lastensuojelulakikoulutus ("Uskallatko puuttua") Keski-Suomen sairaanhoitopiirissä) 21.10.2008 (TK, PL)
- Uusi lastensuojelulaki, hoitotyön koulutusohjelma, Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 23.11.2008 (RS)

Keski-Suomen lastensuojelun kehittämissyksikön jatkohankkeen loppuarviointi

Keski-Suomen lastensuojelun kehittämissyksikön toinen hankevaihe päättyy 31.12.2008. Hankkeen arviointia on ohjannut hankkeen ohjausryhmä, johon kuuluvat hankkeessa mukana olevien tahojen edustajat. Päävastuu arvioinnin toteuttamisesta on hanketyöntekijöille. Loppuarvioinnissa hyödynnetään Jyväskylän yliopiston opiskelijoiden osaamista. Jatkohankkeen arviointi toteutetaan hankeajalle laaditun arviointisuunnitelman mukaisesti prosessiarviointina. Hankeajana on luotu ja kehitetty välineitä kehittämissyksikön laadun ja arvioinnin edistämiseen. Arviointia toteutetaan suhteessa hanketavoitteisiin ja kehittämissyksikkökriteereihin. Hankkeen arvioinnista on raportoitu puolivuositin mm. Länsi-Suomen lääninhallitukselle ja hankeyhteistyökumppaneille.

Kehittämissyksikön jatkohankkeen loppuarviointi toteutetaan yhteistyössä ohjausryhmän kanssa. Haastattelut ovat luottamuksellisia. Lastensuojelun kehittämissyksikön työntekijät saavat nähtäväkseen vain analysoidut haastatteluvastaukset; alkuperäiset vastaukset jäävät haastatteliijoille, joiden kanssa on sovittu haastatteludokumenttien asianmukaisesta hävittämisestä. Haastattelun tulosten avulla arvioidaan hankkeen tavoitteiden ja sisältöjen toteutumista. Tuloksia käsitellään kehittämissyksikön ohjausryhmässä ja jatkohankkeen loppuraportissa.

Lisätietoja loppuarvioinnin toteuttamisesta antavat

projektipäällikkö Pia Lahtinen (puh. 040 708 1168, s-posti: pia.lahtinen(at)jkl.fi)

kehittäjäpsykologi Jaana Haapasalo (puh. 040 580 1629, s-posti: jaana.haapasalo(at)jkl.fi)

Keski-Suomen lastensuojelun kehittämissyksikkö, Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, Matarankatu 4 (2. krs), Jyväskylä (Tourula)

OHJE HAASTATELTAVALLE

(SANOTAAN HAASTATELTAVALLE ENNEN HAASTATTELUA):

”Nyt tehtävää haastattelua tullaan käyttämään osana Kehyksen loppuarvioinnin aineistoa. Vastaukset käsitellään täysin luottamuksellisesti, ja Kehyksen työntekijöille annetaan vain lopulliset, analysoidut haastattelut, joista haastateltavaa ei pitäisi voida tunnistaa. Haastatteluun on varattu aikaa noin tunti. Esitämme sinulle/Teille kysymyksiä, joihin voitte vastata vapaasti. Toinen meistä haastattelee ja toinen kirjaa vastauksia muistiin. Voit/voitte tarvittaessa kysyä tarkennuksia haastattelun kuluessa. Onko sinulla/Teillä kysyttävää, ennen kuin aloitamme?”

OHJEITA HAASTATTELIJALLE:

- Pyri luomaan luottamuksellinen, avoin haastatteluilmapiiri.
- Esitelkää itsenne ja haastattelun tarkoitus (ks. ohje haastateltavalle).
- Kunnioita haastateltavan omaa kertomisen tahtia ja tapaa. Ethän keskeytä haastateltavaa.
- Haastattelua kannattaa jo etukäteen suunnitella siten, ettei mihinkään teemaan kuluisi kohtuuttoman pitkää aikaa ja että toisaalta kaikki teemat tulisivat käsitellyiksi.
- Voit myös haastattelijana pyytää haastateltavaa tarkentamaan, jos jokin jää epäselväksi. Voit kysyä esimerkiksi seuraavasti: ”Ymmärsinkö oikein, että tarkoitat...?”, ”Olenko tulkinnut oikein, että...?” jne.
- Muistathan kiittää haastateltavaa haastattelun lopuksi. Voit sanoa esimerkiksi: ”Kiitämme kovasti sinua/Teitä arvokkaasta ajastasi/ajastanne!”

Kurssin päätyttyä alkuperäiset haastattelumuistiinpanot ja muut luottamukselliset dokumentit tuhotaan.

1 Vastaajan taustatiedot

1.1 Vastaajan kunta / järjestö / organisaatio

1.2 Vastaajan työtehtävä

2 Mitä sinulle/Teille tulee ensimmäisenä mieleen Kehyksen toiminnasta?

3 Mikä on ollut teidän organisaationne kannalta Kehyksen tärkeintä toimintaa?

4 Mikä on ollut teidän organisaationne kannalta Kehyksen vähiten tärkeintä toimintaa?

5 Keski-Suomen lastensuojelun kehittämisyksikön toiminta

5.1 Mitä hyötyä mielestäsi/mielestänne on ollut seuraavista Kehyksen toimintamuodoista?

- työparityöskentely, asiakastyö (sijaishuoltoyksikkö, kiertävän lastensuojelun erityissosiaalityöntekijän ja kiertävän kehittäjäpsykologin työ, lastensuojelutarpeen selvitys)
- sijaisperheiden rekrytointi ja valmennus (sijaishuoltoyksikkö, Kehys)
- sijaisperheiden tuki, työnohjaus ja koulutus (sijaishuoltoyksikkö, Kehys)
- tukiperheiden rekrytointi ja valmennus (sijaishuoltoyksikkö, Kehys)
- konsultaatiot (KORKO-konsultaatiot, läheisneuvonpito)
- konsultaatiot (lastensuojelun moniammatillinen asiantuntijatyöryhmä)
- konsultaatiot (kiertävän kehittäjäpsykologin palvelut)
- konsultaatiot (muu, mikä?)
- teema- tai työryhmätyöskentely. Jos tiedossa, mikä?
- työkokous. Jos tiedossa, mikä?

- koulutus. Jos tiedossa, mikä?
- tutkimusverkoston kokous
- Käytännön harjoittelun kehittäminen lastensuojelussa Keski-Suomessa –hanke ja opetusklinikan kehittäminen
- Kehittävä työnohjaus Jyväskylän seudulla -hanke
- ohjausryhmän kokous
- muu kehittämistoiminta. Jos tiedossa, mikä?

5.2 Onko organisaationne edustaja osallistunut yllä lueteltuihin toimintoihin?

6 Keski-Suomen lastensuojelun kehittämissyksikön toiminnan vaikuttavuus

Mitä hyötyä Kehyksen toiminnasta ja sen välittämästä tiedosta on ollut

6.1. kunnallenne / järjestöllenne / organisaatiollenne?

6.2 työntekijöillenne?

Mitä Kehyksestä saamaansa tietoa ja osaamista työntekijät ovat voineet siirtää omaan työhönsä?

7 Keski-Suomen lastensuojelun kehittämissyksikön tiedotus

Arvioikaa Kehyksen tiedottamista. Tiedottamisen muotoja ovat olleet Kehyksen kuukausitiedotteet, koulutus- ja tapahtumakalenterit, sähköpostitiedotus, Internet-sivut, kuntakirjeet, lehti-ilmoitukset ja muu tiedotus.

OHJE HAASTATTELIJALLE: Muotoile kysymykset haastateltavan mukaan. Mahdollisia kysymyksiä seuraavassa:

7.1 Mitä ajattelet/-te Kehykseltä saamanne tiedon määrästä ja laadusta?

7.2 Millaista tietoa toivoisit/-te saavanne Keski-Suomen lastensuojelun kehittämissyksiköltä?

7.3 Miten mielestäsi/mielestänne Keski-Suomen lastensuojelun kehittämisyksikön tiedottamista voisi kehittää?

8 Nykyisen hankkeen tavoitteiden toteutuminen

Arvioikaa, miten alla luetellut Kehyksen tavoitteet ovat mielestänne toteutuneet (anna tavoitteet haastateltavalle paperilla).

OHJE HAASTATTELIJALLE: Muotoile kysymykset itse.

Keski-Suomen lastensuojelun kehittämisyksikkö -jatkohankkeen tavoitteina on

1. lastensuojelun avo-, sijais- ja jälkihuollon asiakastyön kytkeminen tiiviisti kehittämisyksikkötyöhön
2. lastensuojelun sisältöjen ja laadun kehittäminen ja arviointi uuden lastensuojelulain ja Kansallisen lastensuojelun kehittämisohjelman suuntaviivojen mukaisesti
3. pysyvän maakunnallisen lastensuojelun kehittämisyksikön toiminnan vakiinnuttaminen koko Keski-Suomen alueelle osana kunta- ja palvelurakennuudistusta
4. kehittämisyksikkötyön kehittäminen osana käytäntölähtöistä koulutus- ja tutkimustoimintaa

9 Keski-Suomen lastensuojelun kehittämisyksikön jatko

Itä- ja Keski-Suomessa on haettu rahoitusta Lasten ja perheiden hyvinvointipalveluiden kehittämishankkeelle. Haetun hankkeen tavoitteet on lueteltu alla (anna tavoitteet haastateltavalle paperilla luettavaksi):

- 1) Lasten ja perheiden palveluita uudistetaan ja yhtenäistetään asiakkaiden näkökulmasta joustaviksi ja vaikuttaviksi palvelukokonaisuuksiksi. Varhainen puuttuminen vakiinnutetaan osaksi kuntien palvelujärjestelmää ja päätöksentekoa. Erityispalveluita kehitetään tukemaan peruspalveluita monitoimijaisella ja vastavuoroisella yhteistyöllä painottamalla palveluiden nivelkohtia.
- 2) Lasten ja perheiden osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia lisätään palvelujärjestelmässä.

3) Työntekijöiden ja toimijoiden osaaminen ja palveluiden laatu varmistetaan turvaamalla pysyvä kehittämisrakenne lasten ja perheiden hyvinvointipalveluihin.

4) Lasten ja perheiden ennaltaehkäisevien ja varhaisen tuen palveluiden vaikutusta lastensuojelun kustannuksiin seurataan taloudellisella arvioinnilla.

Miten näitä tavoitteita tulisi mielestäsi/mielestänne toteuttaa käytännössä?

10 Lisäksi haluan sanoa

OHJE HAASTATTELIJALLE: Kysy vielä haastateltavalta, onko jotakin, jota hän vielä haluaa sanoa.

Kiitos vastaamisesta!

K O S K E
KESKI-SUOMEN
SOSIAALIALAN
OSAAMISKESKUS

Julkaisija

Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus

Käyntiosoite

Matarankatu 4, Jyväskylä

Postiosoite

PL 35 (MaT), 40014 Jyväskylän yliopisto

www.koskeverkko.fi